

ישיבת מאה ושבע

ביום י' בשבט תשל"ב בשעה 3.30-7.00 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים:

אורחים בני משפחת קוטשר.
 החברים האדונים אברמסון, אורבך, בלאו, בן-חיים, ברגרין, דותן, א' הלקין, ייבין, מורג, מלצר, רבין, שירמן, שלי.
 החברים היועצים האדונים אירמאי, בן-שמאי, ברוידא, הנמן, ולנשטיין, מיזלש, מיקם, פניס, פורת, צרפתי, קדרי, שבטיאל.
 המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם.
 חברי המזכירות: הנברות בהט, קלאר, רייך והאדונים איתן, בן-גון, מדן.

הצטדק על היעדרו האדון רצהבי.

- סדר-היום:
- א. דברים לזכר יחזקאל קוטשר ז"ל
 - ב. תנועת e בתעתיק מלועזית לעברית
 - ג. סדרי הדין בענייני הדקדוק
 - ד. מונחי גלים וזרמים בים
 - ה. שמות עופות הנכר.

א. הא' בן-חיים: אנו מתכנסים היום לישיבת המליאה אבלים, אבלים על חברנו הדגול יחזקאל קוטשר, שהלך ממנו לפני שבועות מעטים. בלא עתו הלך, והוא עומד במלוא כוחו לחקירה ולעשייה בלשון העברית. מעם שולחן עבודתו נלקח ועל שולחנו מחקרים חשובים שעסק בהכנתם ובהשלמתם ושני ספרים שעסק בהגהתם.

אני מבקש אך להזכיר ולומר, כי היה חברנו קוטשר בן הבית הזה עשרות שנים. לפני שלושים שנה, בשנת תש"ב, נתמנה למזכיר מדעי בוועד הלשון, ושנים אחדות שימש בתפקיד זה בתל-אביב. מכוחו של התפקיד השתתף בכל העבודות לקביעת מונחים שנעשו אז בתל-אביב. כבר אז היה חוקר מובהק בלשון, אף כי עדיין לא פרסם ממחקריו אלא מעט, ועדיין לא יצא לו מוניטין הרחק מחבילת חבריו, אך אלה עמדו מיד על סגולותיו ועל כוחו במחקר. הייתה לו חיבה מיוחדת ללקסיקוגרפיה ועניין רב בהכרת התרבות החומרית, היו אומר הריאליה, של תקופת חכמי התלמוד. מתוך שפע ידיעותיו והתעמקותו בתחום הזה היה מעשיר את העבודה הטרימינולוגית של הוועדות שהשתתף בהן. המילון למונחי האריגה, שהיה שותף להכנתו וערכו, הוא מן המשובחים של מילוני ועד הלשון. כמה וכמה מן המונחים שבו הם פרי הבירורים הלקסיקוגרפיים, שבירר קוטשר בשעת הכנת החומר לדיוני הוועדה. בתש"ז נבחר קוטשר לאקדמיה, וכבר שמו הולך לפניו, שם חוקר העברית והארמית.

עד שלא חלה, השתתף השתתפות ערנית בישיבותינו, ואזכיר במיוחד את חלקו הפעיל והנמרץ בדיונים על תיקון הכתיב. כדרכו לא ידע לשאת פנים אף לא לידיד ולחבר, הוא היה תקיף ואף מכאיב באותו הזוהר. במשך שנים היה חבר מנהלת האקדמיה ומעורה בכל עשיותיה.

משחלה הוכרח לצמצם את פעילותו בישיבות, כי הישיבות והוויכוחים היו טורח לו יתר מכפי יכולתו לשאת. אבל הוא לא חדל מלתרום לעבודת האקדמיה ולעניין שהאקדמיה עמלה לשמו. עד יומו האחרון, שבע שנים, ערך את רבעון האקדמיה, "לשונו", הרבעון שפרסם בו בתרצ"ו את מחקרו השני. ערך אותו למן כרך כט ועד כרך לו המתפרסם והולך. הוא הרחיב את גבולות "לשונו" ושאף אף להרחיבם בימים הבאים.

לא זכה ולא זכינו אנחנו. הוא התאמץ לגלות חוקרים צעירים ולקרבם לר בעון, ועניין זה, עידוד חוקרים צעירים ואף מתחילים ראה לעצמו חובה ראשונה במעלה. עדיין חריף הכאב לאישה, לילדים לקרובי המשפחה ולידידיו. אולי יראו שמץ של נחמה בהכרה, כי רבים מרגישים וירגישו חסרונם, ובבית הזה, שהוא בית ועד לאנשי הלשון ולחכמת הלשון, יעלה שמו ויעמוד זכרו ימים רבים.

הא' צרפתי אומר דברים

לזכר יחזקאל קוטשר ז"ל

לא בלי היסוס קיבלתי על עצמי להגיד דברים אחדים על פרופ' יחזקאל קוטשר ז"ל. היסוס אשר נבע בעיקר מן הידיעה שיותר מאחד מן היושבים כאן עשוי לסקור ולהעריך את מפעלו המדעי של הנפטר ביתר שלמות וביתר עמקות ממה שיש בכוחי לעשות, וראוי אפוא יותר ממני לדבר היום בפניכם.

ואעפ"כ קיבלתי, מחמת הקשר הנפשי האמיץ הקושר אותי עם פרופ' קוטשר, ומחמת התקווה, שמא אוכל בדבריי לפרוע מקצת מן המקצת מן החוב הגדול שאני חב לו. כי הלא מפיו התחלתי ללמוד עברית וארמית, בעידודו ובזיוויו המשכתי, ואעפ"כ שיש בלבי הכרת טובה למורים אחרים מצוינים שלפניהם ישבתי, הרבה מן המעט שהתקדמתי בזכותו הוא. ולא הייתי מזכיר כאן פרט אישי זה, אלמלא אני יודע שהוא פרט המלמד על הכלל, כי רבים הם אלו ללימוד ואף להוראה על ידי פרופ' קוטשר.

רבים הכירו את פרופ' קוטשר, הן כתלמידים, הן כחברים, הן כסתם אנשים מן היישוב – וכל מי שהכירו אהבו, כולל אלו שעל דעותיהם הוא חלק. אבל נדמה לי, ששיעור קומתו גדל פתאום לעינינו בשעה שנפרדנו ממנו עולמית. רק אז נודע לנו במלוא המשמעות, איזה מורה ואיזה רע היה לנו. אז התברר לנו, שגם תכונות שראינו אותן כמובנות מאליהן, היו למעשה נדירות ויקרות-ערך ביותר. וכשחפשתי תואר שיתאר את אישיותו במלה אחת, או קאטיגוריה המתאימה לכלול אותו כאחד מאישיה, עלה על דעתי, שתואר אחד נאה לו, והוא זה שבו מכתיר עם ישראל את בניו הבכירים: תלמיד-חכם ורבי. כוונתי לדמות האידיאלית של תלמיד-חכם ורבי, דמות שאנו מכירים מדורות הראשונים יותר מאשר מן הניסיון היום-יומי. שקוע בעולם העיון – ואין זה חשוב אם עיון זה לא היה בהלכות טומאה וטוהרה, איסור והיתר, אלא בהלכות לשון הקודש; מחמיר כלפי עצמו, וסובלן וסולחן כלפי וולתו; מקפיד במצוות שבין אדם למקום ומהדר במצוות שבין אדם לחברו; מקשיב לשיחת כל אדם – למעלה מזה, יודע לדובב כל אדם כדי להקשיב לשיחתו, ולעזור לו במלה טובה, בעצה נבונה, בפעולה מתבקשת, ובעת הצורך אף בממון – וגם מוכן לגעור בו ולהוכיחו על פניו, אם השעה יפה לכך; מעורה עם הבריות – לא כמו אותם הפרופסורים, הנאותים לרדת לעתים מזומנות מן האולימפוס האקדמי שלהם כדי להתערב ברוב חשיבות בהנהגת המדינה – אלא כאיש העוקב מדי יום ביומו אחרי הגעשה מסביב לו, אצל כל פרט ופרט ממכיריו ואצל הכלל, שמח בשמחת עמו ובהצלחתו, כואב את כאבו, מתקומם נגד מעשי עוולה הנעשים בתוכו ומאמץ את כוחו לקבלם ולהסירם; ללא שמץ התנשאות, ניגש אל גדולי המלומדים ואל צעירי התלמידים בנעימת קול אחת ובארשת פנים אחת. האם אינן אלו, רבותי, ממידותיו של תלמיד-חכם אמתי?

יחזקאל קוטשר נולד בסלובקיה בשנת 1909. עד גיל 16 נשאר בעירו, ובה למד בתלמוד-תורה לימודי יהדות ולימודים כלליים. ארבע שנים עשה בפראנקפורט: למד בישיבת הרב הופמן, ובו בזמן השלים את לימודי התיכון עד לתעודת בגרות. שני סמסטרים ביקר

באוניברסיטה של וינה, ובשנת 1931, בהיותו בן 22, עלה לארץ והשתקע בירושלם. למד בישיבת מרכז הרב, נרשם לאוניברסיטה העברית, וקיבל את התואר מ"א בשנת 1941. נושא עבודתו היה "פרקים מתוך התחביר של יב", בהדרכתו של פרופ' טור-סיני.

שנות לימודיו בירושלם, והשנים שבאו אחריהן עד הגיעו להוראה האוניברסיטאית, היו לו פרק זמן קשה ביותר. בשנת 1934 נשא אישה והקים משפחה, ועסק בתורה כשריחיים על צווארו. מצא את מחייתו כמורה בבתי-ספר שונים, יסודיים ותיכוניים: דורש-ציון, חורב, סמינר למורות. בשנים 42-46 היה מזכיר מדעי של ועד-הלשון. מן החוברת הביבליוגרפית שערך תלמידו ד"ר ריינר דגן בשנת 1970, אנו מגלים שבשנים מ'42 עד מ'53 תרגם פרופ' קוטשר כמה ספרים, הרחוקים מתחום התעניינותו: תחת הפסידונים¹ קור תרגם חיבורים על ון-גוך, על רודן, על רמברנדט.

בימי מצור ירושלם, במלחמת הקוממיות, היה זמן מה מפקח על חלוקת המים, ואחר כך על מתן רשימות ליציאה מן העיר. מי שזוכר ימים אלו, יודע כמה כבדי אחריות היו התפקידים, וכמה תבעו מן האדם הממלא אותם כדי שיעמוד אתן כנגד לחצים והשפעות.

רק בשנת 1949 נתמנה למורה באוניברסיטה העברית. היה למדריך ב'51, למרצה ב'55, לפרופסור חבר ב'60, לפרופסור מן המניין ב'63. החל משנת 53 ביקר לפרקי זמן שונים בארצות הברית כפרופסור אורח של מוסדות אוניברסיטאים. אחרי השנים הרעות באו אפוא השנים הטובות. בשנת 1961 קיבל את פרס ישראל; שמו יצא לתהילה בעולם החוקרים, יהודים כנכרים; מוסדות שונים בארץ חזרו אחריו, כדי שילמד בין כותליהם; השתתף במפעלים מדעיים רבים. גידל בנו ובנותיו דור ישרים יבורך. פרופ' קוטשר לא היה רגיל לדבר על בנו עם זרים, אך מדי הזכירו אותם היית מרגיש את אהבתו העמוקה ואת גאוותו עליהם. וביותר הרגשת את גאוותו על התקדמותו של הבן הגדול בשדה המדע, ועל חלקו של הבן הצעיר, כחייל, בכיבוש ירושלם שלפנים מן החומות.

אולם שנות המצוקה לא נשכחו, וקללתן אף נהפכה במקצת לברכה. ניסיון ההוראה בבתי-הספר הקנה לפרופ' קוטשר דרכים של מורה מעולה, ומהן נהנו תלמידיו; כיוון שידע את מצוקת העוני, הבין לנפשם של הנתונים במצוקה זו, ונחלץ לעזרתם ביתר שאת ויתר עזו.

אולי ייראה מוזר, כי בבואי לדבר על איש מחקר ובמושב של אנשי מחקר טרם נגעתי בענייני מדע. אולם כשאני חושב על פרופ' קוטשר, איני יכול להפריד את המדען מן האיש, ואולי במקרה זה אף קודם האיש למדען במחשבה של רבים. לא לחינם אמר הכתוב "ראשית חכמה יראת ה'", ולא לחינם שיבחו רבותינו "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו".

פרופ' קוטשר משאיר לנו כירושה בתחום המחקר שני ספרים, מאמרים רבים בכתבי-עת מדעיים עבריים ולועזיים ואף בעיתונות היומית, חוברות לימוד והדרכה משוכפלות.

ספרו הגדול על הלשון של מגילת ישעיהו, שבזכותו הוכתר בפרס ישראל, הוא מאותם החיבורים המהווים אוצרות בלומים, ושיעמדו במשך דורות במדף הספרים של כל חוקר הלשון. לא רק הנושא שלשמו נכתב הספר נידון כאן לעומק ולרוחבו, אלא אגב הדיון הזה בא כאן שפע ידיעות ורעיונות במקצועות שונים: לשון חכמים, פונולוגיה עברית, לשון ארמית, בלשנות כללית, תרגומי המקרא ותעתיקים לועזיים של העברית, בעיות המסורה, וכן הלאה.

אחיו הקטן, "מלים ותולדותיהן", פונה לקורא שאינו נמנה בין אנשי המחקר, אולם גם המומחה יצא נשכר מקריאתו. ספר זה דוגמה הוא לספרות שהיא מדעית בתוכנה ובחומרת דיוקה, עממית בהצעת החומר ובדרך דיונה, ספרות אשר חסרונה כל כך מורגש בעברית. אילו היו עוד ספרים אחדים כאלה, כי או הייתה משתפרת בהרבה התפיסה הלשונית של התלמידים ושל הציבור המשכיל.

אזכיר עתה אחדים ממאמריו, למקצועותיהם.

על לשון חכמים כתב פרופ' קוטשר מאמר פרוגרמטי בספר ילון: שם קבע את הבחנים, שעל פיהם יש להכיר ב"אבות טקסטים", תעודות שלשונן קרובה ככל האפשר ללשון המקורית והיא נקייה משיבושים ותיקונים, שישמשו יסוד למחקר, ואף הראה, על פי הבחנים האלה, שכ"י קאופמן ראוי להיחשב כאב-טקסט ובו יש לתמוך את יתדות המחקר. באותו מאמר אף התחיל במלאכה עצמה, ובירר כמה קווים פונולוגיים ומורפולוגיים של לשון חכמים, שהיו נסתרים או מעורפלים מעיני החוקרים כל זמן שעסקו במשנה לפי הנוסחאות המודפסות, אף אם הציצו בכתב-היד מדי פעם בפעם. מלאכה זו המשיך במאמר "מחקרים בדקדוק לשון חז"ל" שהתפרסם בספר בר-אילן בשנת תשכ"ח.

במאמרו הגרמני בספר ליובל השמונים של ואלטר באומגרטר (ליידן 1967), הציג פרופ' קוטשר לחלק את לשון חכמים לשני רבדים, שהכרח לשמור על הפרדתם לאורך כל המחקר: לשון התנאים (משנה, תוספתא, מדרשי הלכה, ברייתות) המגלה עדיין סימנים של לשון חיה, ולשון האמוראים (בשני התלמודים ובמדרשי אנדה) – למדנית וספרותית יותר. מאמר זה נכתב לרגל השתתפותו במהדורה השלישית של המילון המקראי של קוהלר ובאומגרטר, שבו היה אחראי לחומר הלשוני של לשון חכמים ושל ארמית היהודים (לשון התרגומים, ארמית גלילית, ארמית בבליית). יש לראות בשיתוף פעולה זה הישג חשוב לפרופ' קוטשר ולאוניברסיטה העברית בכלל, כניטוי לראשית ההכרה של המלומדים הנוכחים בעבודה הבלשנית הנעשית בישראל. מאמרים אלו היו הכשרת הקרקע וסיקול השדה לקראת כתיבה של דקדוק לשון המשנה לפי אבות הטקסטים – ספר שפרופ' קוטשר כלל בתכניתו, אולם לדאבונו לא היה סיפק בידו לכתבו.

למחקר הארמית הקדיש פרופ' קוטשר את העבודה הראשונה מבין עבודותיו הגדולות, היא סדרה של שלושה מאמרים "מחקרים בארמית הגלילית" (תרביץ כ"א-כ"ב). כאן נוצרה השיטה של "אבות-טקסטים", שהזכרתי למעלה, ושאליה יחזור לאחר שנים לצורך מחקר לשון חכמים. על חיוניותם של מאמרים ראשונים אלו תעיד העובדה שהיום, אחרי עשרים שנה, עומדים הם לצאת לאור בתרגום אנגלי.

מאמר מיוחד הוקדש ללשון של המגילה החיצונית לבראשית (סקריפטא, 4, 1958). מאמר אשר קבע בנידון הלכות שאין עליהן עוררין, כפי שסיכם פיצימאר במהדורתו הרחבה של אותה מגילה (מהדורה א עמ' 14-15, מהדורה ב עמ' 17).

על פני יריעה רחבה תיאר פרופ' קוטשר את המצב הנוכחי של מחקר הארמית במאמרו Aramaic בתוך המאסף Current Trends in Linguistics ואת ההיסטוריה של הלשון הארמית לניביה בספר "תולדות הארמית", אשר רק חלקו הראשון יצא לאור בשכפול, והוא דן בארמית העתיקה, ביאודית ובארמית הרשמית (אקדמון תשל"ב).

על תעודות מדבר יהודה, מלבד הספר על ישעיהו, יש להזכיר את שני המאמרים על "לשונן של האיגרות העבריות והארמיות של בר כוסבה ובני דורו" (לשונו כ"ה-כ"ו). חשיבות מיוחדת נודעת למאמרי הביקורת, שבהם בא לעתים קרובות דיון נרחב על נושא הספר המבוקר, וניתוח קפדני של כמה מסעיפיו, עד שהם נעשים סקרה מעודכנת ושקולה של מקצוע בלשני שלם. אזכיר ביניהם את הביקורת על תעודות יב שפרסם קרלינג (Journal of Biblical Literature, 1954) ועל אלו שפרסם דרייבר (שם 1957). על הדקדוק של הארמית הבבלית של אפסטיין ומלמד (לשונו כ"ו), על "השמית הצפון-מערבית" של גארביני (לשונו כ"ט), על הדקדוק השמי המשווה של מוסקאטי (Asian and African Studies, 1966), על "עברית וארמית נוסח שומרון" כרך ג' ספר ב' של בן-חיים (תרביץ ל"ו).

לבסוף – ברכה לעצמם קובעים המאמרים, שבהם נסקרו מפעליהם של אישים מאנשי

המדע, ותוארו דמויותיהם, שאחדים מהם היו בבחינת תיקון מעוות וגילוי צפונות. מהם התפרסמו בעיתונות המדעית ומהם בעיתונות היומית או הספרותית, ובהם מדובר על חנוך לון, ויבלח"א על שאול ליברמן, זאב בן-חיים, ח"י פולוצקי, חיים בלנק.

אין בסקירה קצרה זו לא שלמות ואף לא יחס נכון בין המפורש לסתום – קשה לסכם מתוך דבריו המפוררים את תורתו הבלשנית של פרופ' קוטשר. גם לא היינו מוכנים לסיכום כזה, כי ראינו אותו באמצע הדרך, וחשבנו שעוד לפניו תקופתו הפוריה ביותר, תקופה של הבשלת פירות עמלו וקצירתם. על הכאב על המורה והידיד שהלך מאתנו ניתוסף הצער על תורה רבת היקף ורבת חידוש, שלא זכינו לשמוע בשלמותה. נחמה פורתא הייתי רואה באוסף של כתביו העיקריים בתוך כרך אחד, בתוספת מפתחות משוכללים של מלים ועניינים – איני יודע אם אחרוג ממסגרתו אם אציע, שהאקדמיה תטול על עצמה ליוזם או לעודד תכנית כזאת, כלי מחויק ברכה שיעצב וימסור ללומדים את הירושה המדעית של אחד מבכירי חבריה.

אולם בדברנו על ירושה אין לשכוח, שחלק נכבד ממנה אצור הוא בלבבות של התלמידים הרבים שהעמיד פרופ' קוטשר: תלמידים שהרגילם על שיטת המחקר האמיתי, וברעיונותיו פתח לפניהם פתחים שדרכם יוכלו להמשיך ולסלול את דרכם, כל אחד לפי כוחו, ויהיה רבם מדבר מתוך פיותיהם.

הגעתי לסוף דבריי, ורק זה אני מבקש להוסיף. אחד הוא האדם בכל דרכי פעולתו, והמידות שעשו את פרופ' קוטשר לאדם יקר הן הן שעשו אותו לחוקר מעולה.

אחת מהן היא ההבחנה החמורה בין עיקר לטפל. כל גינדור וכל קישוט שאין בהם ממש, כל דבר שאינו אלא עניין של נימוסין ושל מוסכמות, כל מה שבא להסיח את הדעת מן התכנים העיקריים ולבטל את הזמן, כל זה היה בעיניו בגדר מיותר ומזיק, "נארישקייט" בלשונו. וכן בעיניו – הייתה בו תכונה מפליאה של הבחנה במבט ראשון בין החשוב לבלתי חשוב: בספר שקרא, במאמר שעייין בו, חדר מיד לגרעין החי ולחידוש שבו – אותם הכניס לאמתחתו ועל השאר לא השגיח כלל. תכונה זו אפשרה לו לאגור אוצר רב של ידיעות, לארגן אותן במחשבתו ולעשותן תשתית לבניינו.

אולי אפשר לראות התגשמות של מידה זו גם בשיטה של "אבות-טקסטים": לא לעלעל בכתבי-יד מרובים, אלא לזהות את המעולים שבהם, ורק בהם להפוך ולהפך. תכונה גדולה מזו – רדיפת האמת לאמתה, האמת ללא כחל וסרק. במשאו ובמתנו ובכל הליכותיו – ולפעמים אף במחיר של רכישת אויבים – כבעבודתו המדעית. בדיבורו ובכתיבתו נמנע לא רק מכל שמץ הטעיה, אלא גם מכל משפט, הטוען משהו יותר מן הדבר שיש עליו ראייה, מכל ערבוב בין עובדות בדוקות ומבוררות ובין אנאלוגיות, משפטים כלליים, השערות שטרם ניתנו להוכחה. אמר וכתב רק מה שנראה לו אמת ומה שאפשר להביא עליו ראיות ממשיות וודאיות – ועל השאר שתק.

ועתה הלך מאתנו מורנו פרופ' קוטשר, והותר לנו את כתביו המאלפים, את דוגמת הליכותיו, את זכרו המבורך.

זכר זה לא ימוש מלב כל אלה שהכירו אותו, כל ימי חייהם.

ב. הא' בן-חיים: כוכור לחברי האקדמיה, אישרה מליאת האקדמיה בישיבה צ"ח (בי"ט בתמוז תשל"ג) את כללי התעתיק מאותיות לועזיות לעבריות. בין הכללים שנתקבלו נתקבל גם הכלל על תעתיק התנועה e. בזיכרון הדברים וכן בדברים שהובאו ממנו בישיבה ק' (י"א בכסליו תשל"א) רשומה החלטה זו בנוסח הבא: "תנועת e תסומן בסגול; במקום שאין אפשרות לכך – לא תסומן כלל". על כך בא ערעור, שנסב על פירוש ההחלטה. המחלוקת בין החברים היא על כוונתה של ההחלטה ומשמעותה. היו חברים שטענו, שיש לפרש את ההחלטה לפי

הניסוח שנתקבל, היינו: תנועת e תסומן בסגול, ואם אין אפשרות לכך – לא תסומן כלל. בהיעדר אפשרות כזו, קיימת לפי זה ההחלטה, שאין לסמן את התנועה בסגול. לעומתם היו חברים שטענו, כי נתקבל רק החלק הראשון של ההחלטה: תנועת e תסומן בסגול. אם יתברר שאין אפשרות לכך, יש לחזור להביא את השאלה לפני מליאת האקדמיה. הא' דותן קיבל על עצמו לברר את האפשרות הזאת. לשם כך זימנו לפגישה את באי-כוח העיתונות היומית, והבאנו לפניהם את החלטת המליאה, ושאלנו, אם אפשר להכניס בדפוס של העיתונות והספרים את תנועת סגול במקום e הלועזית. רובם ככולם התנגדו לכך בטענה, שהדבר יגרום להכבדה ויגורר אותם להוצאות מרובות. היה מי שטען, כי לאור ההתפתחות הטכנולוגית של הדפוס דברים רבים אפשריים הם, וייתכן שבזמן הקרוב לא יהיה קושי בכך, אבל אין ספק, שהדבר יהיה כרוך בהשקעות.

חברנו דותן נטל על עצמו לבוא בדברים עם גראפיקאים כדי לנסות למצוא פתרון לבעיה על ידי הכנסת הסגול לא מתחת לאות בדיוק, אלא ברווח צר בין האותיות, ועם זאת לצקת סימן לחוד, כדי שלא יהיה צורך לצקת 22 אותיות מנוקדות סגול. עניין זה נתון עכשיו בשלבי בירור. השאלה הועלתה לפני המנהלה. יש לזכור, כי אישרנו את כללי התעתיק לפני יותר משנה, ולא העברנו אותם לידי שר החינוך, כדרך שאנו עושים בהחלטות המליאה. חברים במנהלה טענו, כי משלא נמצאה האפשרות לשים את הסגול הרגיל בעברית, צריך להחזיר את השאלה למליאה, כדי שהיא תפסוק, מה ייעשה, אם לא תהיה אפשרות לקיים את ההחלטה. השאלה נדונה בשתי ישיבות של המנהלה. מקצת חברים טענו, שיש לאפשר את המשך הבירור, ולבסוף הוכרע להביא את השאלה היום לפני המליאה.

כל שאר השאלות השייכות לתעתיק אינן נתונות עוד בוויכוח. על כך החלטנו ברוב רגיל, ואין ויכוח, מה פירוש ההחלטות. רק שאלה זו עודנה שנויה בוויכוח. אנו מבקשים מן החברים, שלא ירחיבו את הדיבור על כללי התעתיק בכלל, אלא ידונו רק בתעתיק תנועת e. אני חושב, כי רצוי שיאמר חברנו דותן כמה מלים על הניסיון, שעדיין לא השלים אותו, כתוספת למה שמסרתי אני. לאחר מכן נעבור לוויכוח.

הא' דותן: אני מודה על רשות הדיבור, ומבקש שתיתן לי הרשות להגיב גם על עניין ההחלטה.

אני רואה כאן שתי שאלות: האחת – מה פירוש ההחלטה שנתקבלה; והשנייה, והיא העיקר: מהו הפתרון לגופו של העניין.

פירוש ההחלטה – חושבני, שלא כדאי להעלות את הנושא כאן מחדש, לאחר שכבר פירשה המליאה את ההחלטה. בישיבה ק', שערערת בה על ניסוח הדברים בפרוטוקול, נדון הערעור ונתקבל – והדברים כתובים גם בהעתק מן הפרוטוקול שלפנינו: "זיכרונות הדברים של ישיבות צ"ו וצ"ח אושרו אנב התיקון לפי הערת הא' דותן". עניין זה אושר אפוא, ואין צורך להביא אותו לדין נוסף. לא זו בלבד, אלא שבזיכרונות האקדמיה כרך י"ז נדפסו הדברים לפי תיקון זה. אין היום שאלה, מה הוחלט באותה ישיבה. אני מבקש שלא להעלות את העניין לדין, שכן הוא מוכרע ומודפס. ההחלטה אומרת, שבכל מקום יוקד סגול באות שיש בה תנועת e בתעתיק של מלים מלועזית לעברית. זוהי החלטה, שנתקבלה על דעת הכול. הצעות אחרות קיבלו מספר קולות קטן מן הרוב, ולכן אינן בבחינת החלטות שנתקבלו, ואף לא בבחינת החלטות אלטרנטיביות להחלטה שנתקבלה. אם יתברר, שההחלטה שנתקבלה על סימון סגול מתחת לכל אות אינה בת-ביצוע, תהיה המליאה חייבת לחזור ולדון בשאלה. זהו המצב כיום.

ועתה לגופו של העניין – הייתה פגישה עם נציגי העיתונות בהשתתפות חברי המנהלה. גם אני הומנתי לפגישה. הדעה הכללית הייתה, שאין אפשרות לסמן סגול מתחת לאות במכונת

לינוטיים. הניסיון שערכתי אינו קשור דווקא בהצעה שהצעת. הייתי סבור, שכדי לדון בשאלה בכובד-ראש, מן הראוי הוא לבדוק את השאלה אצל הטכנאים. מי שמעיין בפרוטוקול, שדן בשאלות התעתיק יראה, שאנו חברי האקדמיה, שלפי טבענו מומחים אנו בענייני לשון, הבענו דעות בעניין טכני, מה אפשר ומה אי אפשר לעשות. אני טוען, שלא הלכנו אל הטכנאים כדי לברר, מה ניתן לעשות. מאחר שלא עשתה זאת האקדמיה, עשיתי זאת אני. שזחחתי עם טכנאים ובעלי מקצוע, והתברר לי, שגם אותם אנשי העיתונות, ששאלנו את דעתם, אינם מומחים בעניין. לא העיתונאים הם טכנאים לדפוס; אפילו לא המדפיסים הם הטכנאים לדפוס. למה הדבר דומה? לנהג מכונית. הוא נוהג במכונית, אבל אין הוא המומחה למכונית, למנוע; המדפיס – כמו הנהג – אינו בעל המקצוע.

ניסיתי ללכת אל בעלי המקצוע, אל מומחי החריטה והגראפיקאים, ואני נושא ונותן עמם. חשבתי, שתפקידה של האקדמיה עצמה הוא לעשות את הדברים האלה. בשלב מסוים העברתי אפוא את הטיפול הזה לידי האקדמיה וביקשתי להמשיכו. מקצת האנשים שניהלתי משא-ומתן עמם יושבים בירושלים, ובהיותי תושב תל-אביב הרי גם מטעמים גיאוגרפיים נוח יותר למוסדות האקדמיה שבירושלים (וכוונתי לעובדים ממש) לנהל את המשא והמתן הזה. אך מאותו רגע לא זו העניין, לצערי. מאז חלפו כשבעה חודשים.

השלב שהגעתי אליו הוא ניסיוני – כיצד לסדר סגול מתחת לשורה, קצת לצד האות, אבל באופן שהמלה לא תתפרק לשתיים. עניין זה הוא בשלב של ניסוי. איני ערב, שהניסיון יצליח, ואם יצליח – שיישא חן לפניכם. אך אני מבקש שיעשה עד תומו. כאשר שמעתי, שהעניין עומד לבוא לדיון במליאה, לאחר שחודשים אחדים לא היה בטיפול כלל, לא הבנתי, מדוע הוא מובא דווקא היום. נטלתי אפוא שוב את הזימה לידי, ושוב אני נושא ונותן ונפגש עם טכנאים אחדים. אני מבקש שידחה הדיון בשאלה זו עד לאחר הבירור. איני אומר, שאוכל להביא הצעה שתישא חן. אך לפחות דבר זה אני מבקש מאת המליאה: מוסדות האקדמיה לא טיפלו בזה, אני טיפלתי בכך – תנו לי להביא לפניכם הצעה.

הא' שלי: ביקשתי רשות הדיבור לא לוויכוח, אלא לקבלת הסבר לדברים ששמענו מפי הא' דותן; הוא סיפר, שנמסרו למנהלה שמות של מומחים בירושלים, ועליה לבוא בדברים עמם, ולא באנו בדברים. לא שמעתי מעולם שמו של מומחה כזה ושל בקשה כזאת לא במנהלה ולא מחוצה לה.

הא' בן-חיים: גם אני יושב במנהלה, ואני יודע, כי במנהלה עלתה השאלה ונאמר, שעדיין יש הצעה, אמנם לא הצעה לשים את הסגול מתחת לאות, אבל ניסיון לקרב את הסגול אל האות. השאלה שעורר חבר המנהלה הייתה, שזהו רק ניסיון, והוא טעון אישור המליאה, שהרי בפירוש לא התירה המליאה אלא סגול מתחת לאות ממש. העליתי את השאלה, ונאמר בפירוש, שלא כדאי לעשות דבר, עד שלא נדע, מהי דעת המליאה, ולכן יש להביא את העניין תחילה לפני המליאה, והיא תחליט. אם התחליף הזה בא בחשבון, ורק אחר כך ניכנס לבירור שיצריך גם הוצאת ממון. יש הצעות ויש דוגמאות.

הא' שלי: אבל מעולם לא נאמר במנהלה, שיש בירושלים אנשים, המוכנים להגיש הצעה כזו ושאפשר להוציא אותה לפועל. שמענו, שהא' דותן מטפל בזה בתל-אביב, והוא עומד בקשרים עם מומחים שם, גם שולח דוגמאות.

הא' בן-חיים: הדוגמאות היו בישיבת המנהלה.

הא' שלי: ראינו דוגמאות, אבל לא שמענו, שמבקשים מאתנו לטפל בזה כאן בירושלים, ושיש עם מי לדבר על כך. עברה חצי שנה מאז קיבל על עצמו הא' דותן את הטיפול בעניין. עד

היום לא הוצגה לפנינו שום תכנית לביצוע של ממש. שאלנו, עד מתי יימשך הדבר. ביקשנו שהמליאה תאמר את דברה, אם היא רוצה לחכות – בבקשה, איש לא יתנגד לזה. אבל אין להאשים, שהציעו לנו מומחים היודעים את הפתרון, ולא דיברנו עממה. גם מי שמתנגד להצעה מבחינה עקרונית לא היה מסרב לדון עם מומחים ועם עורכי עיתונים על תכנית מעשית כלשהי.

הא' דותן: איני יכול להגיש הצעות לכל המנהלה; הגשתי הצעות ליו"ר המנהלה.

הא' רבין: אני מצטער, אבל אין לי כל כוונה לעניינים שבנוהל כדי לומר, מה הוחלט בדיוק, ומה לא; אני רוצה לדבר לעניין גופו, ואם אני שוגה בעניינים שבנוהל – אבקש את סליחתכם. אני מברך את הא' דותן, על שטרח וחקר את העניין. אני חושב, שעשה מלאכה חשובה, ותבוא עליו ברכה; אני מקווה שימשיך בכך. הוא הציע הצעה כפתרון לשאלה קטנה בתוך כללי התעתיק. הצעה זו שונה מכל שאר ההצעות שהוצעו. ההצעות האחרות היו להשתמש באות המצויה באל"ף-ב"ת העברי, או להוסיף עליו אות, כגון ג'ן הפוכה. נשארנו במסגרת השיטה הכללית של הכתב העברי. הא' דותן הציע דבר מהפכני יותר – לשים סימן של ניקוד בין האותיות. בזה יש חידוש גמור, שהרי אין אצלנו סימנים הבאים בין האותיות, על כל פנים לא בניקוד הטברני שלנו. בניקוד הבבלי והארץ-ישראלי הקדמון היו סימנים בין האותיות, ואולי יש להצטער שלא המשכנו בזה. העניין של הצבת נקודות בין האותיות הוא רעיון חשוב ביותר. זכינו, שהוצע בגלל עניין צדדי כמו תנועת e בתעתיק. איני חושב שזה עניין צדדי, הנוגע בעיקר לעיתונות; אנו צריכים לדעת, שזה לא רק עניין של החלטה על סגול בעיתונות, אלא החלטה על עתידו של הניקוד העברי. אם אנו מחליטים, שאפשר להציב סגול תחת השורה בין האותיות – ולא תחת האות, כפי שנהגנו עד עכשיו – הרי החלטנו בכך, שאפשר להציב סימני ניקוד בין האותיות. אם אפשר לעשות זאת באופן שכמעט שלא ירגישו בזה – מה טוב. זה עניין אסתטי. אך העיקרון הוא, שאפשר להציב ניקוד בין האותיות, ואני חושב, שאנו חייבים להבין, מה אנו מחליטים.

אני חומך בהצעה כאלטרנטיבה לניקוד המקובל בנסיבות מיוחדות, שבהן אי אפשר לנקד ממש. זה יכול להיות חידוש, שיביא ברכה רבה. הוא יאפשר לנקד בספרים ובעיתונים בשעת הצורך; הוא יאפשר לנקד שמות זרים וגם מלים עבריות. לפני מספר ימים הופיעה בעיתון מודעה על פתיחת "מועדון הספר המעולה". רק לבסוף התגלה לי, שמדובר בספר המעולה. כאן היה מקום להתיר שיטה אלטרנטיבית לשעת הצורך – סימני הניקוד, שאפשר להציבם בין האותיות. אם נרשה זאת לגבי הסגול, לא יישאר הסגול בודד. אני מצדד מאוד בשיטה זו, והבה ונחליט על כך.

אך מצד שני לגבי השיטה דרושה החלטה על העיקרון, לפני שניגשים לביצוע. אין להחליט עליו לפי התוצאה האסתטית של הדוגמה בלבד. אני מקווה, שנחליט לעודד את הא' דותן, שימשיך בניסויים – בעזרת המנהלה ועל חשבונה – כדי למצוא פתרון לאותה שיטה. אבל קודם כול עלינו להחליט, אם אנו מסכימים עקרונית להצבת הסגול בין האותיות מתחת לשורה; לדעתי, בכך אנו מחליטים, שאפשר להציב גם סימנים אחרים בין האותיות, ולא רק בתעתיק שמות זרים.

הא' בן-חיים: אלה היו הנימוקים, שהושמעו במנהלה, והם הניעו את הרוב במנהלה להביא את העניין לפני המליאה.

הא' ייבין: אני חושב, שאנו מבזבזים זמן יקר לריק. למי, בסופו של דבר, איכפת, אם ההחלטה הייתה כך או אחרת? לי – לא; ואני חושב, שלרוב החברים לא איכפת. לפנינו הצעה – ולא חושב, מתי הועלתה – לפתור את הבעיה. למה נבזבז זמן על דקדוקי

עניות ונתווכח, אם נתקבלה החלטה כזו או לא. יש הצעה לגופו של העניין, לאחר שנתברר, שאי אפשר לצקת 22 אותיות מנוקדות בסגול, ועל כך צריך לדבר.

הא' בן-חיים: לפנינו הצעת המנהלה להביא את העניין לדיון, והצעה של חברנו דותן לדחות את הדיון, מאחר שהוא מטפל בעניין, ועדיין לא השלים את הבירור. ייתכן, שאילו הביא לפנינו הצעה ברורה ומדויקת, הייתה המליאה מחליטה לפי הצעה זו. השאלה היא: האם עלינו להמשיך היום את הדיון העקרוני בשאלה, מה ייעשה, אם לא תמצא דרך לנקד סגול מתחת לאות? ההצעה השנייה היא: לדחות את הדיון בשאלה עד לסיום הבירור.

הא' דותן: אני מבקש להוסיף מלים אחדות. אני חולק על כך, שאפשר לדון היום בשאלה באופן עקרוני. ההצעה שאני מציע עדיין אינה לפניכם, לא ראיתם אותה, כי עדיין אינה בדפוס. זו לא שאלה עקרונית, אלא מעשית ביותר, ואינה מהפכנית כלל. אי אפשר לדון עליה בלי לראות אותה. אני מבקש, שתיתן לי שהות להביא אותה לפניכם.

הא' בן-חיים: זוהי הצעה לדחות את הדיון עד לישיבה הבאה.

הא' שלי: מה יהיה לפנינו בישיבה הבאה?

הא' בן-חיים: או שתובא לפנינו הצעה, או שנקבל תשובה, שהניסוי לא הצליח. ראיתי דוגמאות שונות. הדפוס העברי והכתב העברי מכירים שיטה מעין זו בצורה של פתח גנובה.

בעד דחיית הדיון הצביעו - 18

נגד הדחייה - 5

נמנע - 1

הוחלט לדחות את הדיון.

הא' בן-חיים: דעת המליאה ורצונה - שייחתך העניין בישיבה הבאה, ושלא תהיה עוד "סחבת".

הא' מלצר: לא די בכך, שיביאו לנו דוגמה. אנו צריכים לראות זאת באותיות בנדלים שונים, ושאלה היא, איך ייראה זה על גבי שלט או במודעה בעיתון.

ג. הא' בן-חיים: בשנה זו חלו כמה שינויים בסדרי העבודה שלנו. ניתנה סמכות יתרה לוועדים להכריע בשאלות קטנות ולהביא לפני המליאה רק את השאלות הגדולות והחשובות. בהתאם לתיקון זה נקבעו סדרי העבודה של ועד המינוח. בעניין ועד הדקדוק ישבה המנהלה עם חברי ועד הדקדוק וגיבשה תקנות לסדרי העבודה של ועד הדקדוק. הצעת המנהלה מובאת כאן לפניכם לאישור המליאה.

סדרי העבודה בדקדוק

(נתקבלו בישיבות המנהלה בט"ו בכסליו ובי"ז בטבת תשל"ב)

1. הוועדה המיוחדת לנושא תמציא לחברי האקדמיה הודעת סיכום של הצעותיה, ותינתן לחברים שהות של חודש אחד לערער על ההצעות או להודיע על רצונם להשתתף בישיבת הסיום.
2. בתום תקופת הערעור תתכנס הוועדה לישיבה נוספת לדיון בערעורים, ותמציא לוועד הודעה על השינויים שעשתה בהצעותיה.
3. לאחר מכן תתכנס ישיבת סיום מטעם ועד הדקדוק, וישתתפו בה: חברי ועד

ישיבות המליאה

הדקדוק, חברי הוועדה המיוחדת, המערערים משאר חברי האקדמיה וכל חבר הרוצה להשתתף. ישיבה זו תדון בערעורים ובשאלות שהובעו בכתב או בעל־פה ותכריע עליה בצבעה בכל הפרטים.

4. הוועד יביא לפני המליאה כל עניין שייראה בישיבה זו טעון דיון במליאה וכל דבר שלא נתקבל בישיבת הסיום ברוב של שני שלישים, ושהמיעוט ידרוש דיון בו במליאה.

5. לקראת ישיבת המליאה ימציא הוועד לכל חברי האקדמיה את החומר הנדון בשני חלקים:

א. הפרטים הטעונים דיון (רצוי על נייר צבעוני)

ב. כל החומר כולו.

מה פירושו של השינוי המוצע? כשהיה ועד הדקדוק מביא לפני המליאה שאלות של פתח, סגול או חולם, נשמעו על פי רוב ערעורים של חבר או של חברים במליאה. מכאן ואילך מתבקש כל חבר, הרוצה לערער על הצעה זו או אחרת, שיביא את ערעורו או הצעתו לפני הוועדה המיוחדת לאותו נושא ויודיע על רצונו להשתתף בישיבת הסיום. אותו חבר יוכל להשתתף בישיבה שזמין ועד הדקדוק לשם דיון מוקדם על הערעורים וההצעות כדי לקרב את הדעות. ועד הדקדוק יביא לאחר מכן לפני המליאה את השאלות העקרוניות וערעורים או הצעות, שנדחו בישיבת ועד הדקדוק, ושמציעיהם יבקשו להביאם למליאה.

אני חוזר ומבקש מחברי האקדמיה, שלאחר קבלת ההודעות ויודיעו, אם יש להם ערעור על סעיף זה או אחר. אפשר להודיע על הערעור בשיחת טלפון, בכתב או בפגישה עם חברי הוועדה. חשוב, שדעתו של חבר האקדמיה המערער תהיה ידועה לפני ישיבת הסיום.

האם יש לחברים הערות או הצעות לשינוי המוצע בתקנון?

הא' דותן: זהו צעד נוסף בניסיון לייעול עבודת האקדמיה, ואין ספק שיש לברך עליו. לפני חודשים אחדים שינינו את התקנון של בחירת מוסדות האקדמיה; אחר כך שינינו את תקנון העבודה של ועד המינוח. עכשיו אנו באים לשנות את סדרי העבודה של ועד הדקדוק. אך יש לי חשש, שאנו מרחיקים לכת קצת יותר מדי. על ידי שאנו מוציאים את עיקר הדיון בענייני הדקדוק מן המליאה – אחר שכבר הוצאנו את עניין המינוח – אנו מרוקנים למעשה את המליאה מדיון ממשי בענייני לשון. אנו משאירים בידי המליאה את בחירת החברים, את אישור התקציב ואישור הפרוטוקולים. אבל את הדיון בענייני לשון, שבזכותם ולשמם קיימת האקדמיה, אנו מעבירים לוועדות או לוועדים. אמנם תהליך ידוע ומקובל הוא במוסדות דמוקראטיים, שעיקר העבודה נעשית בוועדות, אבל עם זאת צריך להשאיר למליאה משהו, שלשמו היא מתכנסת. ויש הבדל גדול בין ענייני המינוח לבין ענייני הדקדוק. בענייני המינוח יכול אתה להוציא מונח מסוים מתוך רשימה ארוכה של מונחים ולהביאו למליאה לדיון ולאישור, לפי בקשת חברים, לפי התקנון; לעומת זאת – להוציא פרט בענייני הדקדוק מתוך מסכת שלמה ולהביאו לדיון במליאה על פי ערעורו של חבר אחד, זהו דבר העלול להרוס את כל המסכת. לא הרי הדקדוק כהרי המינוח. במינוח יש רשימה של פרטים המצטרפים ליחידה אחת שאינה הומוגנית, והיא ניתנת לדיון ולהחלטות שונות. במערכת כללים בענייני ניקוד ודקדוק אי אפשר להוציא פרט אחד – משום שחבר התנגד לו – ולהביא אותו לדיון במליאה, בלי להביא את שאר הפרטים. זה לא ייתכן.

לגופה של ההצעה – יש כאן שני גופים מאשרים. האישור הראשון הוא בוועדה. איני רואה כאן זכר לחור, ואני מניח שזה נשכח. הוועדה שולחת הודעת סיכום, מקבלת ערעורים, ואז היא

מכנסת ישיבה לדין בערעורים בהשתתפות כל המערערים, חברי הוועדה וכל חבר האקדמיה שרוצה להשתתף בדין. להלן נאמר בהצעה, שצריך להביא את ההחלטות האלה לפני ועד הדקדוק, ושהוועד מתכנס בהשתתפות כל המערערים וכל חברי האקדמיה הרוצים להשתתף, וגם שם מאשרים. יש כאן שתי אינסטנציות לאישור. אני רואה כאן סרבול ללא צורך. העבודה הפשוטה יכולה להיעשות בדרך שנעשתה עד עכשיו.

יש צד נוסף לכך: בחירה חפשית כביכול של כל מי שרוצה להשתתף מחברי האקדמיה, היא נוחה מאוד לתושבי ירושלים, אך יש חברים לא-מעטים, הגרים מחוץ לירושלים. עכשיו, על ידי החלטה זו, אנו מרבים גופים, הפתוחים לכאורה לכל חברי האקדמיה, אבל למעשה אינם פתוחים אלא לירושלמים. שהרי ישיבות אלה אינן נקבעות בתיאום עם כל החברים, ואינן יכולות להיקבע כך. נמצא אפוא, כי יש ישיבת המליאה, שהחברים רוצים להשתתף בה. יש ישיבת סיכום של ועד המינוח לאישור מונחים. ועכשיו תהיינה עוד שתי ישיבות: ישיבת ועדת הדקדוק, כאשר היא באה לסכם, וישיבת ועד הדקדוק. כל אלה פתוחות לכל החברים. חבר הרוצה למלא את חובתו ולהשתתף בישיבות, למעשה מנוע הוא מלבוא מטעמים טכניים. אמרנו, שאנו פותחים את הפתח לפני כל חבר האקדמיה הרוצה להשתתף, ולמעשה אין הדבר כך; אנו נועלים את הדלת בפני המערערים. אי אפשר לבוא לכל הישיבות, ומחוץ לעיר – על אחת כמה וכמה. גם בשם החברים האחרים הגרים מחוץ לירושלים אני אומר, שאין להרבות בישיבות מסוג זה.

אלה הן הסתייגויות טכניות. ההסתייגות העיקרית שלי היא מן הטעם הראשון, שאני מרשה לעצמי לחזור עליו: אנו מרוקנים את המליאה מדין בשאלות דקדוק; מה שישאר לה הם ספחים שלא נסתיימו בוועדות. וזה מצב בלתי נסבל גם מטעמים עקרוניים וגם מטעמים מעשיים.

הא' בן-חיים: לפני פתיחת הדין אני חייב להעיר הערה. הא' דותן נע בעשאלה גדולה וחשובה. אני חושב, שאין ליחס לחברי האקדמיה שטיפלו בעניין את הרצון והמגמה לרוקן את המליאה מדיונים בענייני לשון ודקדוק. יש בעיה אחרת, שהא' דותן מכיר אותה יפה והיא: אנו חייבים להחליט החלטות ולהעבירן אל שר החינוך במשך זמן סביר, אם אנו רוצים לפעול באופן יעיל מעט או הרבה. אנו יודעים, כי בעיות כמו צירי או חולם מנוחות על שולחן המליאה במשך שנים. לאחר שהנושא נדון בכמה קריאות בוועדה ומגיע לסימו, פותחת המליאה בדין, כאילו לא הייתה ועדה מעולם, וכאילו לא ישבו בוועד הדקדוק אנשים יהודעים פרק בהלכות דקדוק עברי. מן הניסיון של השנים שעברו למדנו, שדווקא בענייני הדקדוק אי אפשר למסור לחברים את הנימוקים להחלטה בלי לכתוב על כך חיבורים שלמים וארוכים. חברי הוועדה טורחים במשך זמן רב, עד שהם מציעים את הצעותיהם ומגיעים לכלל החלטה. הכוונה בתקנות החדשות היא, שיבואו גם החברים המערערים והמשיגים, ויזדמנו עם חברי הוועדה, אשר הכינו את החומר, וישמעו מפייהם את הנימוקים. הרי חברי הוועדה רואים את התמונה בשלמותה.

לפי ההצעה כל החומר יובא לפני המליאה בשתי צורות: בצורה של החלטה מוסכמת, ובצורה שנייה של פירוט הדברים, שלא הוסכם עליהם. לחברים יש רשות לדון על כל החומר. בטוחני שהחברים שיש להם ערעור יבואו לישיבת ועד הדקדוק, ושם יעשה ניסיון לקרב עמדות ודעות, כדי שלא לבזז זמן רב במליאה. אין כאן כל כוונה אחרת. הכוונה היא, שהדין במליאה יהיה בעיקרו על עניינים עקרוניים.

קושי שני, שהעלה הא' דותן, הוא הקושי של חברים הגרים מחוץ לעיר. החברים אינם חייבים לטרוח לכתוב מכתב; הם יכולים להתקשר בטלפון לומר, על מה הם מערערים.

כאשר הישיבות פתוחות לכל החברים, קשה ביותר לתאם מועד היספה לכל החברים. וזה חל גם על אנשי ירושלים, שאף הם אנשים עסוקים.

אני רוצה להוציא מלבו של חבר את המחשבה, שיש כאן חלילה מטרה לרוקן את המליאה מתוכנה, להחליט את סמכותה, להחליט החלטות ולהעביר סמכות זו לקומץ אנשים.

הא' רבין: היו"ר אמר הרבה מן הדברים שהתכוונתי לומר. אני תומך בהצעת המנהלה ואני רוצה לציין סיבה נוספת, הנראית לי עקרונית. הצרכים שהאקדמיה עוסקת בהם הולכים ומתרחבים. זו הייתה גם הסיבה להחלטה על סדרי העבודה של ועד המינוח. עבודת המינוח היא רב-צדדית ורבת היקף ביותר, ואילו האפשרויות לכנס את המליאה מוגבלות הן, ומשום כך היו הרשימות מנוחות זמן רב. הוא הדין לגבי שאלות דקדוק. גם כאן הצרכים ילכו ויתרבו, כי הפניות אל האקדמיה רבות הן.

ויש כאן סיבה נוספת הנראית לי חשובה יותר: דווקא מפני שהחומר המובא לפנינו הוא רב כל כך, אין המליאה מתפנה לדיונים עקרוניים גדולים. אני זוכר, כי הדיונים על הכתיב – וזו שאלה חשובה, הנוגעת לחייו של כל אדם – היו חטופים; לא היה זמן; היו עניינים דחופים יותר. ועל ענייני הדקדוק היה צריך להחליט במשך זמן קצוב, כדי להגיע לנושאים אחרים.

נראה לי לטעון טיעון הפוך מטיעונו של הא' דותן – לא שהמליאה תתרוקן מתוכנה, אלא שהיא תתמלא תוכן. המליאה היא הגוף המתאים לעסוק בשאלות גדולות. אם הדיונים על פרטים, ובכלל זה פרטים בענייני דקדוק, לא יגולו את רוב זמנה של המליאה, הרי תוכל להתפנות לשאלות עקרוניות יותר, שעד כה לא הגענו אליהן. (הא' דותן: מאיזה תחום?) כללי הדקדוק העברי, היחס בין הדקדוק המקראי ובין לשון ימינו. מחכה לנו עניין כתיבן של מלים זרות בתוך העברית; מצפה לנו עניין הניקוד בתעתיק; עד היום לא נתפנינו לדיון בעניין הפיסוק. אם נעביר את הדיון בפרטים לישיבות ועד הדקדוק, שיהיו פתוחות לכול, נוכל להפוך את המליאה לגוף שידון בנופי הלכות, בעיקרי דברים ובבעיותיה המרכזיות של העברית. אני חושב, שזוהי פעולה רצויה, ואת ברכתה נראה, אם רוב זמנה של המליאה לא יוקדש לדיון בפרטים.

הא' מלצר: אני רואה, שרוצים לעשות לענייני הדקדוק מה שעשו לוועדות אחרות, להקים ועד דוגמת ועד המינוח. אבל אין הדברים האלה דומים. ענייני הדקדוק פשוטים יותר, ונוגעים לכל אחד מחברי האקדמיה. אם נאמר "כותנות עור" או "כותנות עור" – זו בעיה חשובה לכל איש לשון. לא נכון, שבעניין הזה צריכים להחליט רק אלה שהם בקיאים בספרי הדקדוק. לדעתי, אנו קרואים לדחוף את הדקדוק קדימה, לפשט אותו, ואולי אף להכניס בו שינויים, ולכך מוסמכים גם חברי האקדמיה האחרים. למסור את כל זאת לוועד מיוחד, ולהביא אל המליאה את השאריות בלבד – אין זה צודק. אם אין למליאה זמן לדון בכך, תתכנס המליאה אחת לחודש, ולפעמים פעמיים בחודש, לדיון בשאלות דקדוק בלבד. נוצר רושם, שאנו מתכנסים במליאה רק כדי לשמוע הרצאה, ואיננו עוסקים בבעיות עצמן.

הא' בן-חיים: מדובר על ועד הדקדוק, לא על ועדה. לוועד הדקדוק יש מספר ועדות, למשל הוועדה לתקנת הלשון; ועדה לכתיב, שהייתה חלק מוועד הדקדוק; ועדה מיוחדת לעניין נטיית השמות (קמץ, פתח וכו'). הוועדה המיוחדת שולחת את החוזרים לכל החברים. החברים מודיעים על ערעוריהם והצעותיהם. הוועדה מעינת בחומר ומעבירה אותו לגוף נרחב יותר לבחינה ראשונה ויסודית יחד עם המעוררים. בסעיף 4 של ההצעה נאמר, שהוועד יביא לפני המליאה כל עניין שייראה טעון דיון במליאה, וכל דבר שלא נתקבל בישיבת הסיום ברוב של שני-שלישים, ושהמיעוט ידרוש דיון בו במליאה.

ההנחה היא, שכל חברי האקדמיה מומחים הם לדקדוק, אבל לא כולם מומחים למנוחי הימאות. אם יש בעיה של "כותנות עור", יכול להיות, שהרוב יציע הצעה, וחבר מסוים יציע הצעה אחרת. הוא יופיע לפני הוועד והוועדה, ינמק את הצעתו ויזכה שהיא תתקבל, או שיקבל דעת אחרים. כך יתקיים דיון מוקדם, שבו יביאו נימוקים ודוגמאות מן המקורות. אם יביא חבר נימוק חדש, יתחשב בו הוועד, או שידרוש דיון במליאה. עד כה עסקנו במליאה בחלק ניכר של דברים שנדונו בוועדה. המלאכה תיעשה ביתר אחריות ויסודיות, אם יובא החומר תחילה להתייעצות ולבירור. אנו מכירים ויודעים את התופעה, שאנו מתווכחים על פרטים, ולעתים צריכים לדחות ברור בשאלה עקרונית חשובה. אנו רוצים, שתחילה ישאו ויתנו החברים עם הוועדה. איש אינו מכריח אותם לקבל דעת אחרים. ולא כל מליאה שווה בהרכבה. מחצית הכלל נדון בהרכב אחד של המליאה. ומחציתו השנייה בהרכב אחר. ויש שדווקא חברים שיש להם ערעור אינם יכולים לבוא לאותה ישיבה של המליאה. נמצא, שדווקא החברים המערערים יוצאים מקופחים, כי הכלל נחתך ברוב רגיל במליאה. כדי למנוע מצב זה, באה ההצעה לשינויים בסדרי העבודה בדקדוק.

דבר אחד למדנו מן המינוח: מאז נכנסו למסלול סדרי העבודה החדשים, יושב ועד המינוח לעתים קרובות, ויש בכך ברכה. אנו רוצים לעשות את ועד הדקדוק אחראי לחלק זה שמוכא בדקדוק. יומה של המליאה קבוע, ביום ד' אחת לכמה שבועות, ואילו לישיבת הוועד לדקדוק אפשר לקבוע יום מתאים לרוב המעוניינים. זוהי המטרה של ההצעה. אתם רשאים לחלוק על כך. רציתי לתת הסבר על הכוונה.

הא' מייזלש: אחרי דברי ההסבר עדיין לא מובן לי, מהו מקומו של ועד הדקדוק. אני מציע, כי במקום הסחבת משיבה לשיבה, תתמנה ועדת מערכת, שלפניה יבואו כל המנוחים וכל מה שנתחדש בוועדות. ועדה זו תחליט, מה לאשר מיד לפי אישור הוועדה המיוחדת, ומה להביא לפני המליאה. שיטה זו תקצר את הדרך, וגם תאפשר להביא את העניינים החשובים לפני המליאה.

הא' בן-חיים: אנו אנוסים על פי ההחלטה. תפקידנו בוועדים להכין את הדיון בצורה מתאימה.

הא' מייזלש: אני מציע, שיהיה ועד מערכת כולל, שלפניו יביאו את כל החידושים ואת כל ההצעות.

הא' בן-חיים: מה שאתה מציע – זהו ועד הדקדוק, וזהו מה שמציעה המנהלה – ועד כולל שיסנן את כל ענייני הדקדוק, ועד כולל הממונה על כל ענייני הדקדוק. הצעתך אינה שונה מן ההצעה של המנהלה.

הא' אירמאי: רצוי לכנות זאת לא "ועד", אלא בשם אחר, כי כל אחד מערבב "ועד" עם "ועדה".

הא' בן-חיים: השמות שהשתמשנו בהם הם השמות המופיעים בתקנון האקדמיה המאושר.

הא' איתן: גם לי היו תחילה ספקות, אם דומה הדקדוק למינוח, ואם אפשר לעשות בו מה שהחלטנו במינוח. בכל זאת שוכנעתי, שזוהי הדרך הטובה, אולי בשינויים פה ושם.

הא' דותן הזכיר את עניין החור, אם זה הושט בטעות או בכוונה. החור קודם לדיון המכריע בוועדה גופה, ורצוי, שבשלב מוקדם ככל האפשר יהיו לפני הוועדה כל הדעות האפשריות. אני רואה את תכלית התקנה הזאת בעיקר בדבר אחד – להנהיג בשלבי הדיון המוקדמים נפות, המנפות את הדיון האחרון ומצמצמות אותו. אם חבר מקבל את ההצעות,

המובאות לדיון בוועדה, הריהו יכול לעיין בהן ולחוות דעתו, ולא ישמע את העניין בפעם הראשונה במליאה ויביע את דעתו על רגל אחת. הוא יכול לראות בעוד מועד, מה אינו מניח את דעתו, ולתת ביטוי לדעתו. והוועדה תדון במצב בכללו לאור ההערות שתקבלנה. בנמר הדיון בפרק מסוים או בפרשה כולה, תשלח הוועדה חוזר. וזהי הנפה השנייה. שוב יכולים החברים לשבת ולעיין בחומר. כאן במליאה רוב החברים אינם יכולים לעיין בשאלות במידה מספקת. חבר, שירצה לערער, יערער על החוזר, ובשלב זה אינו צריך לנסח הודעת ערעור עם נימוקים רבים; די שיאמר החבר: אני מתנגד להצעה, והוא יזמן לישיבת הוועדה. הועלתה גם שאלה טכנית: כיצד יכנסו חברים מכל הארץ, ואפילו אנשי ירושלים, במועד נוח לכל המעוניינים? צריך להטיל על המזכירות, שתדאג לקביעת מועד נוח, ואם אין החבר המערער יכול לבוא לישיבה, תדאג, שייפגש נציג הוועדה לשיחה עמו, יסביר לו את נימוקי הוועדה וישמע גם את דעתו. ייתכן, שאז יבטל החבר את ערעורו, ואם יעמוד על דעתו, יביא אותו נציג של ועדה את דברו לישיבה. אל נשכח, כי חבר, שלא יבוא על סיפוקו בכל השלבים האלה, עדיין נתונה לו הרשות לדרוש דיון במליאה, אפילו בשאלה פרטית קטנה. אין כאן כל געילה של דינוי המליאה בפני אחד החברים; אדרבה, ניתנת לחבר אפשרות חוזרת לערער, לעיין בחומר, לשמוע הסברים על ההצעה או בישיבת הוועדה או מפי נציג הוועדה, לשנות את דעתו או לעמוד עליה עד להבאת ערעורו לפני המליאה.

הא' ייבין: נימוקיו של הא' דותן היו נימוקים כבדים לכאורה, אבל דומני, שאינו סומך למדיי על קצת תבונה שיש לאנשי האקדמיה. צריך להניח, שהם לא יעלו הצעות יוצאות דופן, ואם יעלו – הרי הרבה יותר נוח לקיים ברור על הצעה יוצאת דופן בוועדה המקורית מאשר אחר כך במליאה. ויש לסמוך גם על המזכירות, שבהביאה ערעור על פרט שהוא לכאורה מערער כלל מוסמך, היא תאמר זאת. למליאה הרשות לומר, שאינה מקבלת את הערעור, משום שהוא מערער את הבניין שהקימונו. צריך לסמוך על יישוב הדעת של החברים. אשר לנימוק השני, הטכני – העירו על כך הא' בן-חיים והא' איתן. קשה לזמן אנשים יחד, אבל מי שמעוניין בדיון – חייב לעשות מאמץ כדי להתפנות לכך במועד שנקבע. גם לא תמיד החברים יכולים לבוא לישיבות המליאה. האם בשל כך נדחה את המליאה? זה אינו נימוק.

הא' דותן: אני חושב, שההצעה – כפי שהיא מנוסחת במסמך שהוגש לנו – נועלת בפני החבר הבודד את האפשרות לערער. גם יתקבל המסמך המוצע, עניין זה חייב לבוא על תיקונו. נאמר כאן בסעיף 4 "ושהמיעוט ידרוש דיון בו במליאה". "מיעוט" פירושו – כלל החברים שנשארו במיעוט.

הא' בן-חיים: אפילו אחד...

הא' דותן: בבקשה להוסיף זאת. על שאלה זו היה ויכוח נוקב בדיון על הנוהל של ועד המינוח, ושם לא נתקבלה ההצעה, שחבר בודד יוכל לעורר את השאלה במליאה.

הא' שלי: שליש החברים יוכל לעורר זאת, וגם כל חבר בודד יוכל לעורר את השאלה במליאה.

הא' בן-חיים: הצעה מתקבלת ברוב של שני שלישים. החברים שנשארו במיעוט יוכלו לדרוש דיון במליאה.

הא' דותן: כאשר נאמר "מיעוט" לעומת "רוב", פירוש הדבר, שהמיעוט כולו יכול לעורר זאת. אם רוצים לתת זכות זו גם לחבר אחד – צריך לכתוב זאת. (הא' שלי: זה מובן מאליו.)

בוויכוח על עבודת ועד המינוח זה לא היה מובן מאליו. אם נכחו בישיבה 15 חברים, ו-10 מהם הצביעו בעד ההצעה, צריכים כל חמשת החברים הנותרים לתבוע את הדין במליאה – כך יוצא מן הנוסח המוצע, וזאת יש לתקן.

הא' איתן: הכוונה היא, שגם חבר יחיד רשאי לדרוש דין.

הא' בן-חיים: זוהי הכוונה, היא גרשמה.

הא' דותן: ועתה לעצם ההצעה – מבקש אני להציע הצעת פשרה: אני מסכים לדבריו של הא' רבין, ואני חושב שהוא צודק באמרו, שעניינים עקרוניים צריכים להידון במליאה, ודווקא לכך אני חושב – שגם גרוקן את המליאה מדיונים כאלה. שכן הא' רבין לא שם לב לדבר אחד. יש תקנה אחת חשובה, ששומרים עליה, שלא יובא עניין לדין במליאה אלא אם כן נדון בוועדה תחילה. אם זו שאלה של דקדוק, הריהי נכנסת לתחומי של ועד הדקדוק, ולפי הצעה זו שלפנינו לא תוכל להיות מובאת ישר למליאה. הבה ננסה את הדברים כך, שדברים עקרוניים יוכלו לבוא למליאה, ואז אצטרף להצעה.

הא' בן-חיים: מי מחליט, מה זה "עקרוניים"?

הא' דותן: לפי הנוסח המובא כאן אי אפשר להביא למליאה את הדברים, שפרופ' רבין רואה אותם עקרוניים ומציע להביא לפניה. אני מדבר על דין עקרוני מלכתחילה, לא על דין מכוחו של ערעור.

מבין כל ההסתייגויות שמעתי רק הערה עקרונית אחת נגד דבריי והיא, שמצטבר חומר רב, המונח שנים רבות, ואי אפשר להביאו למליאה. זוהי באמת טענה נכונה. אני טוען, שעשוי, מששינוי את סדרי העבודה והסירונו משולחן המליאה את רוב ענייני המינוח, מן הדין שיתפנה השולחן, ויכלל לדון בחומר הדקדוק שהצטבר. נמתין-נא אפוא ונראה, ואם עדיין יהיה עיכוב – נוכל תמיד לשוב להצעה זאת. עדיין לא ניסינו את הדרך האחת, של שינוי בסדרי העבודה, לא ראינו את תוצאותיה. נראה את התוצאות בעוד שנה, ואם יתברר שלא הצלחנו בכך, ועדיין מתעכב חומר הקשור בדקדוק – נסיק אז את המסקנות ע"ד הניסיון ונשנה את סדרי העבודה גם בדקדוק.

הא' קדרי: יש יתרונות בהבאתם של כל הדברים הנדונים והעתידים להיות נדונים, שעלו במחשבה בוועדת הדקדוק – במילואם למליאה. על ידי כך ניתנת לחברים אפשרות להגיב תגובה מיידית קצרה. לעתים, אם כל התגובות מופנות בדרך ממוסדת לוועד, ספק הוא, אם יטרח כל אחד להגיע לוועדה, ספק אם יראה את דבריו חשובים כל כך, עד שתצטרך הוועדה ללבן אותם. לעתים ילכו הרעיון או ההברקה לאיבוד. צריך לתת אפשרות לחברים להגיב ספונטאנית במליאה.

אני מציע, שכל ההצעות של ועדות הדקדוק תבואנה למליאה, והכול יתקבל בשתי קריאות: קריאה ראשונה במליאה, ושם יחלט מה יועבר לוועדה; קריאה שנייה בוועדה, ואחר כך תחזורנה ההצעות של הוועדה לאישור סופי.

הא' בן-חיים: דווקא חברים, שאינם טורחים לבוא לישיבות ולהגיש ערעורים, באים אחר כך אל המליאה ומציעים הצעות, וכך מעכבים במשך חודשים את הדין. מוטב, שיטרחו החברים לבוא תחילה לוועדה ולהביע את דעתם.

לפנינו הצעה של המנהלה, שהתקינה את סדרי העבודה בדקדוק על דעת ועד הדקדוק. יש הצעה להכניס תיקונים בסעיפים מסוימים של ההצעה, והצעה אחרת לדחות את הצעת המנהלה.

הא' דותן: אני מציע לדחות, ואין כוונתי להסיר לגמרי מסדר-היום, אלא לדחות זאת לפרק זמן מסוים, עד שנראה את התוצאות של הנוהג החדש שהנהגנו במינוח. לפי דעתי, לאחר שנה יתברר, אם הצלחנו להתגבר על צוואר-הבקבוק או לא. הצעתי היא אפוא, שלא לתקן עכשיו את סדרי העבודה בדקדוק, אלא לדחות זאת לזמן מה, למשל לשנה או לתקופה אחרת.

הא' מייזלש: בסעיף 4 אני מציע להוסיף: "כל עניין עקרוני, היוצא מתחומי ועדה מסוימת ונוגע לתחומים אחרים".

הא' בן-שמאי: הביגותי מדבריו האחרונים של הא' דותן, שבעצם אנו יכולים לנהוג לפי הצעת המנהלה; אנו מחליטים לקבל אותה לפי שעה, אבל נחזור ונדקוק. כיצד היא מבוצעת בפועל. כל החלטה שנקבל נוכל לאמץ או לבטל לאור הניסיון.

הא' בן-חיים: מדוע קשה לומר, שנהג כך, בלי שייאמר זה בתקנון? עד כה היו הוועדים ועדים ארגוניים. ועד הדקדוק היה מתכנס לעתים רחוקות ומעמיד ועדות. ההצעה היא, שהוועד ישמש כנוף מסונן. לפני שנה הועלתה ההצעה ונדחתה לבירור. קצת ניסיון נתנסינו מעבודתו של ועד המינוח. אנו יודעים, שלא רוקנה הצעה זו את המליאה מתוכנה. גם היום תדון המליאה בכמה סעיפים של מינוח, אבל לפחות הסעיפים הטפלים לא יובאו לדיון. שאלות אחרות מובאות לדיון במליאה.

אני מציע למליאה להחליט על אחת משתי הדרכים: אם לקבל את ההצעה בתוספת המלה "עקרוני" – והוועד עצמו הוא צריך להחליט מה זה עקרוני; או לקבל את ההצעה המפליגה ולהשהות את קבלת ההחלטה לשנה נוספת.

הא' מלצר: כתוספת להצעה השנייה, להשהות את קבלת ההחלטה, אני מציע לכנס שתי ישיבות של המליאה, שתהיינה מיוחדות לעניין הדקדוק, כדי לסיים את השאלות העומדות על סדר-היום.

הא' בן-חיים: אני מעמיד קודם כול להצבעה את ההצעה המפליגה: להשהות את קבלת ההחלטה לשנה נוספת, עד חודש שבט תשל"ג.

בעד ההצעה להשהות את קבלת ההחלטה לשנה נוספת הצביעו 4

16 –

בעד הצעת המנהלה הצביעו

הא' דותן: משלא נתקבלה ההצעה להשהות את קבלת ההחלטה, אני מציע תיקון בסעיף 4: במקום "ושהמיעוט ידרוש" – יבוא "ושחבר ידרוש".

הא' בן-חיים: המליאה יודעת, מהי עמדת רוב החברים. איננו פותחים עכשיו בדיון מחדש.

הא' איתן: מתקבלת הצעה ברוב של שני שלישים. המיעוט – אפילו חבר אחד – יכול להיכנע לדעת הרוב, והוא יכול לדרוש דיון במליאה. רק אם הוא מציג דרישה כזו, יובא לדיון במליאה.

הא' בן-חיים: אם הצעה אינה מקבלת רוב של שני שלישים בהצבעה, אינה בגדר החלטה. מודיעים למליאה, שלא נתקבלה החלטה באותה שאלה. נתקבלה הצעה ברוב של שני שלישים, וחבר טוען שהוא חולק על דעת הרוב – מכבדים את רצונו ומביאים את העניין בפני המליאה, אלא שמודיעים למליאה, מה הייתה ההחלטה של הוועד.

הא' אורבך: אם זוהי הכוונה, יש לנסח את ההצעה אחרת.

הא' בן-חיים: זוהי הכוונה, ואיש אינו חולק עליה.

הא' אירמאי: אני מציע לומר בסעיף 4: "וכל דבר שחבר ידרוש דיון בו במליאה".

הא' בן-חיים: הא' מיילש מציע להביא "כל עניין עקרוני". המושג "עקרוני" אינו מוגדר. הכוונה היא, שהועד הוא אשר יחליט, אם עניין מסוים עקרוני הוא או לא.

הא' אורבך: אחרי שהכנסנו תיקון האומר, שכל חבר יכול לדרוש דיון במליאה, הרי כל חבר יכול להחליט, מה עקרוני.

הא' בן-חיים: נוסף למסמך יהיה גם זיכרון-דברים, והחברים ילמדו ממנו, מהי הכוונה.

הצעת המנהלה עם התיקונים – נתקבלה.

הא' בן-חיים: בכך סיימנו את הפרשה. נאחל לעצמנו, שוועד הדקדוק יתכנס ויביא את השאלות העקרוניות והחשובות לדיון. במצבנו עכשיו איננו מסוגלים להעביר לשר החינוך והתרבות את ההחלטות במשך זמן המתקבל על הדעת.

הא' דותן: אני מבקש לשוב לעניין החוזר.

הא' בן-חיים: יש כאן משהו שהובלע. מקובל היה – ולא נשנה מן המקובל – שוועדה, משסיימה דיון בסעיף מסוים, שולחת חוזר לכל החברים. הוועדה מקבלת את הערעורים, מחליטה מה שמחליטה ומביאה את החומר למליאה. מכאן ואילך לא תביא זאת למליאה, אלא תעביר זאת לוועד הדקדוק, הוועדה המיוחדת לנושא מסוים תמציא לחברי האקדמיה הודעת סיכום.

הא' דותן: וחוזר לא יהיה?

הא' איתן: אני מציע לומר בסעיף 1: "אחרי החוזר והדיון בהערות שנתקבלו עליו – תמציא הוועדה הודעת סיכום".

הא' בן-חיים: בכך לא סיימה הוועדה את דיוניה. היא מקבלת ערעורים, מאשרת או דוחה אותם ומכינה את החומר לוועד הדקדוק. אפשר להוסיף את עניין החוזר בנוסח, שהציע הא' איתן.

הא' אירמאי: האם נוכל לקבל את שמות הוועדות של ועד הדקדוק, למען נדע?

הא' בן-חיים: יש ועדה לשאלות דקדוק שיטתיות, היא בודקת את החומר שמלמדים בבית-הספר. יש ועדה לשאלות דקדוק, שבאות מן הציבור, ושאינן להשיב עליהן ללא בירור. כאן דרושה הוראת שעה. יש שאלות שצריך להשיב עליהן. יש ועדה לתקנת הלשון, יש ועדת כתיב, ועדת תעתיק, ואנו מתכוונים להקים ועדה לפיסוק. הפיסוק שלנו הוא בשפל המדרגה, אין נוהגים בו בבתי-הספר ואין כללים ברורים; חלק נוהג לפי כללים אנגליים, וחלק לפי כללים רוסיים. הגיע הזמן לבחון את הנושא הזה. ועד הדקדוק צריך להעמיד ועדה לכך. כל ועדה עוסקת בנושא מסוים לפי כללים מקובלים.

הא' ייבין: אולי כדאי להוסיף בסיפא של סעיף 2, לאחר המלים "ותמציא לוועד הודעה על השינויים שעשתה בהצעותיה" – את המלים – "והודעה זו תישלח כחוזר נוסף לכל החברים".

הא' הנמן: לאחר שנתקבלה החלטה על סדרי העבודה, הייתי מבקש להביע משאלה

לאופן פעולתם. הא' דותן העלה נקודה חשובה בעניין זה, והיא, שקשה לזמן יחד חברים בודדים לישיבה של ועד (או ועדה), בעיקר חברים הגרים מחוץ לירושלים. דומני, שכאן נועד תפקיד חשוב ביותר למזכירי הוועדים והוועדות האלה: הם צריכים להיות ה"מתורגמנים". המביאים ומציגים את הדעות של המערערים לפני הוועד: הם צריכים להגיע אליהם, להתקשר אתם בע"פ, ואולי אף לנסוע אליהם, כדי לברר את פרטי דעתם ונימוקיהם; עם זאת עליהם גם להביא לפני המעירים את הסברן וביסוסן של הצעות הוועדה. תפקידם של המזכירים כאן להיות לפה ולהפגיש אותן דעות, שלא תמיד יש ביכולתן להודמן יחדיו.

ד. הא' איתן: אל חברי האקדמיה נשלחה הודעה על הדיון במילון למונחי גלים וזרמים בים. נתקבלו ערעורים שונים על ההצעות, והם נדונו בוועדה, ואחר כך גם בוועד המינוח בשתי ישיבות. נותרו להכרעה רק ערכים אחדים, והם מגויים בהודעה.

השאלה הראשונה היא: למושג מסוים באנגלית – נתקבלו שני מונחים שונים במקומות שונים: האחד אַדְוָה, והשני סֶלְסֶל. בוועדה וגם בוועד המינוח הוחלט להביא במילון את שניהם, בתנאי שאמנם חברי האקדמיה סבורים, שהמלה אַדְוָה יכולה לציין גל קטן. אם נראה לחברי האקדמיה, שאַדְוָה היא גל קטן, הרי מלה זו מתאימה לעניין המכוון כאן.

הא' אירמאי: הגלים בים הם מסוגים שונים, הגלים שאנו מכירים הם גלים בנובה שבין 1-13 מטרים, הנוצרים מחמת הרוח. כאשר אין רוח, נוצרים על פני המים גלים קלילים, שמקורם בעיקר במתח פני המים וגובהם סנטימטרים מעטים. שםם באנגלית – ripples. גלים אלה נוצרים לא רק במים, אלא גם בחולות, בדיונות.

ועדה למונחי ההידרולוגיה, שעסקה בגלים קטנים הנוצרים בחול, קראה להם סֶלְסֶלִים. ועדה אחרת למונחי קשר ואלקטרוניקה, שעסקה במונחי החשמל, נוקקה לגלים קטנים בהוראה מושאלת לגבי גלים אלקטרומגנטיים, והשתמשה במלה אַדְוָה. כאשר דגנו עכשיו במונח המתאים לגלים שעל פני המים, עמדו לפני הוועדה שתי הצעות. בסופו של דבר סוכם, ששתי ההצעות מתקבלות על דעתנו. לכן הצענו, שהשם יהיה אַדְוָה או סֶלְסֶל. חבר אחד עורר את השאלה, שאדוה אינו שם מתאים לגל קטן, אלא לגל גדול דווקא. לכן מובאת השאלה לדיון במליאה.

הא' בן-שמאי: הוועדה מציגה לפנינו שאלה: האם אַדְוָה יכולה להיות גל קטן? אני יכול להעיד, שבמקורות המלה אדוה אין בה סימן של קטנות, והיא גל סתם. אלא שבספרות החדשה משתמשים במלה זו לציין גלים קטנים מאוד. ראיתי זאת גם בספרות המדעית. א' ראובני בתרגומו משתמש במלה זו. יש הרגשה, שזוהי המשמעות של המלה בדורנו.

הא' ייבין: מבחינה עניינית המונח סלסל נתקבל לא רק במונחי ההידרולוגיה, אלא שנים אחדות לפני כן במונחי הארכיאולוגיה. בכל המילונים שבדקתי – ואיני מתיימר לומר שבדקתי את כולם, אבל בדקתי רבים מהם – אין כל ספק שאדוה היא גל גדול. גם השורש הקרוב שבערבית משמעו של גל גדול. כנגד זה טען מי שטען בוועד המינוח, כי אדוה משמשת למושג זה בפני סופרים בשני הדורות האחרונים. זאת לא בדקתי, איני יודע, וספק אם החבר שהעלה זאת אמנם בדק את העניין מיסודו.

הא' מלצר: ומהו נחשול?

הא' ייבין: מעט סבלנות: אניע לזה.

נראה לי, שיש כאן שתי אפשרויות: אדוה אינו המונח היחיד מבחינה זו. קיבלנו את המונח נחשול לגל גדול, בעוד שבמקורות נחשול פירושו סופה, סערה. יש כאן שאלה עקרונית: האם

רשאים אנו לעקור מובן ישן ולומר, שיש מסורת מסוימת בספרות החדשה שנים מרובות למדי, שמלה מסוימת כגון אדוה משמשת במובן שהוצע. איני חושב, שאנו יכולים להחליט על כך על גל אחת. זהו עניין הטעון בדיקה והחלטה עקרונית, אם ייעשה כדבר הזה או לא. ולכן אפשר לנו לומר, שאנו מוציאים את המונח הזה מן המילון לפי שעה, ונרון בעניין מבחינה עקרונית באחת הישיבות הקרובות, ולפי ההכרעה שתיפול ייקבע, אם נקיים את המלה אדוה או לא. האפשרות השנייה היא, מאחר שכבר נתקבל המונח באחד המילונים - דומני כי אף פורסם - אפשר לכתוב "אדוה" ו"סלסל" גם יחד.

הא' בן-חיים: הצעתך היא לקיים את שני המונחים זה בצד זה.

הא' פורת: אני מסכים למה שאמר הא' בן-שמאי, שאנו רשאים היום, על פי הנוהג בספרות בדורות האחרונים לומר שאדוה ישמש ל-ripple. לעניין סלסל - בארכיאולוגיה הוא מופיע כשם-תואר "סלסלי", שאפשר לפרשו לאו דווקא כ-ripple, אלא גם כמסולסל. לעניין המונח ההידרולוגי - שם מדובר בחול. זה דבר הדומה ל-ripple, אבל אינו ripple עצמו. המלה ripple שייכת למים.

הא' אירמאי: מלה זו משמשת גם לחול וגם למים.

הא' פורת: הדעת נותנת, שבראשית שימשה המלה למים. לדומה לאדוה אולי אפשר לקרוא סלסל, לכל שהוא כאדוה, אבל אינו אדוה ממש. לכן לא נראה לי, שמציעים אדוה במונחי קשר ואלקטרוניקה, למשל, וסלסל במים. בספרות החדשה משתמשים ב"אדוה" גם במובן מושאל, לאו דווקא במים, כגון לפעולת הרוח על פני השדה - העשב או הקמה התאדוו.

הא' בן-חיים: אנו עוסקים בשם אדוה, ולא בפועל.

הא' מיזלש: אני מציע אדוה בלבד, ולא סלסל.

הא' בן-חיים: ועד המינוח לא יכול להכריע בין שני מונחים. הוא הגיע לכלל דעה, שיש פנים לכאן ולכאן. נשאלת השאלה: האם נעמוד על מונח אחד, או שנקיים שני מונחים.

הא' ייבין: אין חילוקי-דעות, שאדוה שבמקורות אינו גל קטן. לפיכך הצענו להעביר למליאה את השאלה, אם יבוא גם המונח אדוה, או רק המונח סלסל.

הא' בן-חיים: אני מבין מדבריו של יור' ועד המינוח, שהשאלה היא, אם נוסיף את המונח אדוה, המשמש בספרות החדשה, או שנקיים רק את המונח סלסל.

הא' איתן: המונח אדוה באלקטרוניקה אינו חידוש; זהו מונח שנכנס למונחי הרדיו לפני שלושים שנה לפחות.

הגב' בהט: אם המונח יפה לאלקטרוניקה, למים - על אחת כמה וכמה.

הא' איתן: אין הכרח, שבשני מקצועות תשמש אותה מלה. גם בלשונות אחרות מלים אחדות משמשות בתחומים שונים. הגב' בהט מושפעת מן השימוש האנגלי במלה אחת בשני מקומות שונים. זה לא מחויב העניין ולא מחויב ההיגיון.

הגב' בהט: לקחת מלה שמקורה במים ועשית אותה יפה לגל קצר באלקטרוניקה. אתה מפקיע אותה מן המקום, שבו השם יפה לה. אפשר להבין סלסל באלקטרוניקה, ואדוה בהידרולוגיה, אך לא להפך.

הא' בן-חיים: במקורות זהו גל, ואין אנו יודעים אם זה גל קצר או גל גדול. במונח האלקטרוניקה משתמשים בזה שלושים שנה. נימוקו של הא' איתן, שאין לקשור את שני הדברים, נכון הוא. לא נגזר על אנשי האלקטרוניקה, שיבטלו את המונח.

הא' אירמאי: הוועדה המקצועית קיבלה פה אחד את שני המונחים. ועד המינוח קיבל ברוב קולות את שני המונחים. רק חבר אחד, הוא הא' ייבין, עורר את השאלה, אם מותר להשתמש במונח אֶדְוָה. לדעת הרוב אין להוציא את המלה אֶדְוָה מן השימוש. גם לדעתי, יש לקבל את דעתם של רוב האנשים המשתמשים כבר במלה אֶדְוָה.

הא' בן-חיים: חבר אחד ערער, והעניין מובא למליאה, והרי זו דוגמה נאה לוויכוח שהיה בעניין סדרי העבודה בוועד הדקדוק, "מיעוט" של איש אחד. לפנינו הצעה אחת לאשר את שני המונחים, והצעה שנייה – לאשר רק את המונח סֶלְסֶל. עכשיו אני שומע, שעל אדוה וסלסל הסכימו הכול. הא' ייבין עורר שאלה עקרונית, אם מותר ללכת נגד השימוש במקורות.

הא' ברוידא: אי אפשר להתעלם מן העובדה, שבתודעה הלשונית של הסופרים וגם של אנשים פשוטים, כשמתכוונים לדבר זה ששמו ripple באנגלית, לא תעלה המלה סֶלְסֶל וגם לא נחשול, אלא דווקא המלה אֶדְוָה. מלה זו מופיעה במובן זה בשירה וגם בסיפורת העברית.

הא' ברגרין: אני רוצה לומר להא' ייבין, שגם ביאליק הסכים לאֶדְוָה. במילון של קויפמן, שהשתתף בו ביאליק, תרגומו של ripple הוא אֶדְוָה.

הא' דותן: ידוע לי השימוש של אֶדְוָה בצירוף "רוכב-אדוה".

הא' בן-חיים: אנו עוברים להצבעה. מי בעד שני מונחים, כפי שהציע ועד המינוח?

בעד קיום שני מונחים זה בצד זה הצביעו –	7
נגדו	11 –
ההצעה להשאיר שני מונחים, לא נתקבלה.	
בעד המונח אֶדְוָה הצביעו	16 –
בעד המונח סֶלְסֶל	1 –
המונח אֶדְוָה נתקבל.	

הא' ברגרין: מתי ומי חידש את "סֶלְסֶל"?

הא' בן-חיים: זה עניין למחקר.

הא' ייבין: האם על ידי ההחלטה פסלנו את המונח סֶלְסֶל במונחי הקדרות וההידרולוגיה?

הא' בן-חיים: בהידרולוגיה – כן, בארכיאולוגיה – לא פסלנו. בהידרולוגיה קיים המונח

אֶדְוָה.

הא' אירמאי: בימת גיבה גילו תופעה מוזרה. לעתים אין רוח ואין סערה, והמים מתחילים לנוע מחוף אל חוף בצורת גלים בנובה עד 2 מטרים. תופעה כזו קיימת לעתים גם בכינרת. אין היא נגרמת מחמת הרוחות, כי אם מחמת שיויים בכמות המים שהנהר רון מביא אתו. לעתים זה נגרם מחמת רעידת אדמה. אין אלה גלים רגילים, אלא גלים הנוצרים מסיבות שונות, ותמיד בתחומים סגורים. מסיבות היסטוריות קראו לזה סש (seiche) (הא' שירמן: תרגום המלה בצרפתית – מפלצת-ים). תופעה זו מעניינת את המהנדסים העוסקים בכך ואת האנשים הגרים על יד החוף. בוועד המינוח הצענו להשאיר את השם סש. הא' קריב אמר,

שלדעתו לא ייתכן שלא לתת מונח עברי לתופעה זו, והוא הציע לקרוא לכך מְנוּדָה. אנב, המונח מנודה נקבע ע"י אחת הוועדות של האקדמיה בהוראת fluctuation, אך ועדה אחרת קבעה אחר-כך נִיּוּד. גם מְנוּדָה וגם נִיּוּד נתאשרו ע"י האקדמיה.

הא' בן-חיים: השאלה היא – אם נשתמש במלה הבין-לאומית סֶש, או שנתרגם אותה לעברית.

הא' ברגרין: המלה מְנוּדָה אינה נראית לי. במילון אנגלי-עברי של אלקלעי, התרגום הוא "תזועות פני המים". שוב אנו מתרחקים ממושג בן שתי מלים. בגרמנית מבטאים זאת בשתי מלים. למה לא נאמר "תזועות הים"? למה החידוש "מנודה"? ולמה לא נאמר תְנוּדָה או תְנוּדָת פני הים?

הא' אירמאי: הוועדה המקצועית וגם ועד המינוח ברוב מכריע החליטו על סֶש, ורק הא' קריב הציע את המלה מְנוּדָה, שלא נתקבלה על דעת חברי הוועדה המקצועית וגם לא על דעת ועד המינוח. התרגום הגרמני אינו שם מדויק, זו מלה מתארת. הופעה זו קיימת לא רק בימות, אלא גם בנמלים. זוהי תנודה, אבל כל הגלים הם תנודה. והואיל והומו מונח נדיר בשימוש, ואפילו המהנדסים רק מיעוטם יודע עליו, היינו סבורים, שאפשר להניח את השם הור ולהסתפק בכך. אפשר לכתוב את המלה סֶש, בצירי, על משקל נִד.

הא' ייבין: מאחר שהמונח מוגבל בשימוש, אין אני תומך בתרגום עברי, מלבד מה שהתרגום אינו טוב. איש לא יחשוב על מְנוּדָה מלשון ניד, אלא יחשוב על מְנוּדָה מלשון נידוי.

הא' בן-חיים: הרוב החליט על המלה הלועזית. חבר אחד ערער. אנו יכולים לעבור להצבעה.

הא' ברוידא: צריך לתת לאנשים שהות להציע מלה מתאימה. הצד הטוב שבמלה הצרפתית – שהיא נובעת מתמונה ממשית.

הא' שלי: למה לא נאמר גם אנו "שד הים"?

הא' אורבך: אי אפשר ליצור "אד-הוק" תמונה מיתולוגית.

הא' בן-חיים: העניין נתגלגל גלגלים רבים. האם נעכב את הדפסת המילון בגלל מלה זו? כל הצעה שתועלה כאן תועבר לבירור בוועדה.

הא' בן-גון: כוונתו של הא' קריב הייתה להוסיף את המלה מְנוּדָה. הוא לא התנגד לכך, שהמלה סֶש תופיע במילון.

הא' איתן: אני מציע, שנחליט לקבל את המלה סֶש. עד הישיבה הבאה של המליאה לא יצא המילון לאור. במשך שבועיים אפשר להציע מלה עברית נוספת על סֶש.

הא' בן-חיים: נדע תחילה, אם החברים הם בעד שני מונחים, או בעד מונח אחד. מי בעד שני מונחים?

הא' אורבך: עקרונית אפשר להות בעד מונחים אחדים, אבל אי אפשר להצביע על כך בלי לדעת מה הם.

הא' בן-חיים: מי בעד המונח שש?

- 18 - בעד המונח שש הצביעו
 בעד ההצעה להוסיף את המלה מְנוּדָה לא הצביע איש.
 המונח שש - נתקבל.
 בעד ההצעה להוסיף מונח, אם יימצא מונח מתאים הצביעו - 12
 נגדה - 6
 ההצעה להוסיף מונח, אם יימצא מונח מתאים - נתקבלה.

הא' אירמאי: המונח הבא הוא: גל מתנדנד. זהו גל העולה ויורד, ואינו מתקדם. דעתו של הא' קריב הייתה דעת יחיד גם בוועדה המקצועית וגם בוועד המינוח, כאשר הציע לקרוא לזה "גל תקוע" (=תקוע במקומו). המונח הלועזי הוא clapotis - שפירושו "משקשק". הצעתנו היא: גל מתנדנד.

- בעד המונח גל מתנדנד הצביע הרוב.
 בעד המונח גל תקוע לא הצביע איש.
 המונח גל מְתַנְדֵּד נתקבל.
 אושר המילון למונחי גלים וזרמים בים¹.

ה. הא' בן-חיים: אנו עוברים לאישור מונחי וואולוגיה - שמות עופות הנכר.

הא' איתן: מן השינויים האחרונים, שהסכים ועד המינוח עליהם, מובאים לדיון במליאה רק שני מונחים, שערער עליהם חבר אחד. הראשון: תְּהוֹד, שהוא קיצור של "תרנגול-הודו". לפני שנים קיבלה מערכת "השדה" - ובעקבותיה הלכו החקלאים - את השם הקצר "הודי". בוועדה נשמע ערעור על כך, וועד המינוח החליט על הוֹדְנִי. הא' מלצר מציע את החידוש, שהשתמש בו בעצמו (הא' מלצר: לא רק אני, גם רבים אחרים). תְּהוֹד, צירוף ההברות הראשונות של שתי המלים. הא' יצחק אבינרי מציע כבר שנים רבות "תְּהוֹדוֹ". לכל הדעות יהיה כתוב: תרנגול-הודו; אבל רצוי, שלידו יהיה שם קצר יותר.

הא' ברגרין: העם אומר "תרנגול-הודו". מדוע עלינו לחפש חידושים, ומה גם שהחידוש "תרהוד" משונה מאוד.

הא' איתן: אני יכול לדבר בשם העם, אבל במסעדה אני אוכל "שניצל-הודו", ובכל השידורים לחקלאים מדובר על "מחיר ההודים". אי אפשר לומר, שמקובל בפי העם השם הארוך "תרנגול-הודו".

הא' בן-חיים: כיצד ייקרא העוף במונחי הוואולוגיה? הרי אנו עוסקים במונחי הוואולוגיה.

הא' ייבין: גם אני סברתי, שצריך להסתפק ב"תרנגול-הודו", אבל נוכחתי, שסברתי אינה נכונה. באטליוזים אומרים "בשר הודי"; עקרת הבית אומרת "נקניק הודי" - וזה לא ייתכן. כשם שקיבלנו מונחים מקוצרים, כי העם אינו סובל שמות ארוכים, כך עלינו להחליט אם ניתן עוד מונח מקוצר, כדי להוציא את ה"הודי". ההצעה הייתה לקיים "תרנגול-הודו" ולהוסיף "הודְנִי". על כך בא ערעור של הא' מלצר, שהציע תְּהוֹד.

1. [המילון יצא בסדרת המילונים המקצועיים.]

הא' שבטיאל: אני מצטרף לדעתו של הא' ברגרין, שיש להעמיד סכרים בפני חידושים שאין בהם טעם. אני מבין את הנימוק של הא' איתן, שמקובל לומר "הודי" סתם. עלינו לחזור אחרי מלים מקוצרות ולומר לא "הודי" אלא "הדי", כמו "תפי".

הא' צרפתי: יש נטייה של קיצורי מלים בלשון הדיבור, והאקדמיה אינה אחראית לנטייה זו. אנשים אומרים "ראשון", במקום "ראשון לציון"; אנשים נוסעים ל"סאנטה", ולא ל"סאנטה קאתרינה". האם בשל כך צריך למצוא קיצורים לכל מלה? הנטייה של הקיצור היא נטייה בלתי-תרבותית, והאקדמיה אמנם צריכה לחשוב על כך. במקרה שלנו, המונח "תרנגול-הודו" הוא בשימוש. למה צריך להציע חידוש משונה? אם נציע "תרהוד" ו"תרנהוד", נגיע לערבוביה גדולה יותר.

איננו אחראים לנטייה הזו. יש מלה נכונה וטובה שמשתמשים בה. אם מישהו ירצה לקצר, לא נוכל להתחרות עמו.

הא' שלי: איננו פוסלים את המלה "תרנגול הודו". הואולוג לא ישתמש בשם העממי המקוצר. איש אינו בא לעקור מלה זו מן הספרות. הדאגה היא לקיצור העממי הקיים, שהוא קצת ברברי. אני קורא בסטאטיסטיקה, שבמשחטות נשחטו אלפיים "הודים", שמכרו "הודים". המלה רווחת בשוק, במטבח ובעיתונות. בוועדה היה ניסיון לשפר את הקיצור. אם ניבדל כליל ממה שאומר העם, הוא לא ישמע לנו, אבל אפשר להתקרב למה שאומר העם. אם נבקש את עורכי הפרסומים והסטאטיסטיקה והתוכירים ואת הדוברים ברדיו למיניהם, שיתחילו לומר ולכתוב הודנים במקום "הודים", אולי נצליח בכך. איני בטוח, אבל כדאי לנסות. ליחיד היו הציעו הודן. הרוב בוועדה היה בעד הודני.

הא' ברוידא: אין חילוקי דעות על "תרנגול הודו" גופו. כמובן, אין להתעלם מנטייתו של הלשון העממית לקצר שמות מורכבים. השאלה היא, אם אפשר לכונן נטייה זו למטרה הנכונה. ברור, שאין לחדש "הודן", שעל ידי כך מוציאים את ה"הודי" מידי פשוטו והופכים זאת לעניין של הוד ותפארת. אני מציע לאשר בדרך כלל "תרנגול הודו". ואשר לקיצור העממי – יאמרו נא "הודי", אבל בלשון רבים דווקא "הודיים", כמו "תוכיים" מן תפי. בכך אפשר לכשתרצו לתת צורת רבים כשרה ומיוחדת ל"הודי" כשם-עצם. אין טעם לא ל"תרהוד" המתחכם ולא ל"הודני", הגשמע כשם-תואר ממונחי הכימיה.

הא' מייזלש: אני מציע "הודין", וברבים "הודינים".

הא' אירמאי: מוצאו של שם העוף כנראה בשם קבוצת האיים Turko בהודו המערבית בים הקריבי. השם אינו קשור בארץ הודו, וגם לא בטורקיה.

הא' בן-חיים: הכול מסכימים ל"תרנגול הודו".

הא' איתן: מאחר שאנו עוסקים בשמות לשימוש בזואולוגיה, ולא במונחי המטבח והאטליו, אפשר בהחלט לאשר את הרשימה עם המלה "תרנגול הודו" בלבד.

המונח "תְרַנְגוּל הֶדוּ" – אושר.

הא' בן-חיים: נראה לי שיש שאלה, שאיננו יכולים להחליט בה עכשיו. אפילו כאשר מסתפקים ב"הודי", צריך לקבוע אם אומרים הדי או הדי או הודי. אך שאלה זו אינה שייכת לזואולוגיה, אלא לדקדוק ונדון בה במסגרת זו. הדבר אינו דרוש לרשימה של מונחי הזואולוגיה.

הא' דותן: יש להצביע, אם יש להוסיף ברשימה זו עוד מונח אחד.

הא' בן-חיים: יש הצעה להוסיף מונח מקוצר. מי תומך בהצעה זו?

בעד הוספת מונח מקוצר הצביעו - 3
נגדה - הרוב

ההצעה להוסיף מונח מקוצר ברשימת מונחי הזואולוגיה לא נתקבלה.

הא' איתן: עניין זה יידחה לדין במונחי הבשר.

אנו עוברים למונח השני, המובא לדין במליאה. מדובר באחת הציפורים, הבונה לא רק קן, אלא גם מין חופה או סוכה מעל לקן. בשמות של ציפורים אחרות, הבונות חופה, כבר מייצגו את השרשים הבאים בחשבון. לציפור הנדונה עתה קראנו סָפָך. ההצעה הראשונה הייתה "אפריוני". הא' מלצר תומך בהצעה ראשונה זו, אף על פי שהוועדה עצמה ביטלה אותה, והוא אומר, שבספרות משמש אפריון לחופה מעל למיטה, ולפיכך מותר לקרוא לציפור "אפריוני". אך אם אפריון אינו אלא מיטה הנישאת בידי אנשים, אין טעם לקרוא לעוף בשם זה.

הא' מלצר: אני חייב לספר את תולדות העניין. לוועד המינוח הובאה רשימה, ובה שם עוף "סָפָך". שום חבר מחברי הוועד לא ידע מהו זה. הסבירו לנו כי השם גזור מן "סוכה", כי הציפור הזאת בונה מעין סוכה. טבעה של ציפור זו מיוחד במינו; אין היא מסתפקת בקן רגיל בשביל הפריה-ורביה והדגירה, אלא היא בונה סוכה מקושטת ומפוארת לשם כיסוי מלמעלה, מעין סוכה לשם נוי. כדי לתקן במעט את ה"סוכי" המוזר והמפוקפק שברשימה, הצעתי מיד סָפָך, בדומה לקָאָת או דוֹכִיפָת. אך מיד חזרתי בי ושאלתי: למה נפסל השם הראשון שהציעה הוועדה, "אפריוני", שהוא שם יפה מאוד: והסבירו לי, שאחד מחברי האקדמיה הוותיקים והנכבדים ערער על השם "אפריוני"; הוא מצא, כי האפריון האמיתי העתיק אינו כלל מה שאנו חושבים לאפריון. והנה, ייתכן כי החבר הנכבד הזה באמת צודק, והשם אפריון קיבל במשך הדורות משמעות שונה מזו שהייתה לו בתקופה קדומה. אבל גם הכינור המוזכר בתנ"ך אינו כינור הסטרטאדיוואריוס של חפץ, וכן שינו הרבה שמות את משמעותם. כלום אנו חייבים לסמוך תמיד על המשמעות הקדומה? זוהי שאלה עקרונית. האם אנו חייבים, בבואנו לקבוע שם לציפור בומן הזה, להתעלם מן המובן החדש של אפריון, רק משום שהאפריון הקדום לא היה אולי מעין חופה נטויה מלמעלה אלא מין לְקָטִיקָה או כיסא חצוב מאבן? למה צריך לפסול את השם היפה "אפריוני" לציפור הזאת? אני חושש, שבפסילת השם הזה הייתה השפעת הארכיאולוגיה, ואני מתנגד להשתלטות הארכיאולוגיה על הלשון; היא עלולה לעצור בעד התפתחות הלשון החיה.

הא' בן-חיים: שמענו את הסברו של הא' מלצר. החברים שמעו את הנימוקים, הם מכירים את המלה, זו אינה מלה שאינה משמשת בציבור. זו מלה שמציעים אותה, כשם שמציעים את המלה סָפָך.

הא' מלצר: בוועדה הראשונה ישבו בעלי מקצוע, וישבו בה שלושה חברים של האקדמיה, ואחד מהם היה שלונסקי, והם קבעו ביחד את השם "אפריוני". ההתנגדות באה מצד חבר, שכל אהדתו נתונה לארכיאולוגיה.

הא' ייבין: אין איש חולק על כך, שהיום המלה "אפריון" משמשת למעין חופה, וזהו שימוש נפוץ. אבל כאן לא מדובר בחופה, אלא בסוכה סגורה, שיש בה חור קטן, ודרכו הציפור יכולה לצאת ולהיכנס. משום כך פסלו את "אפריוני", ללא קשר למובן של אפריון בימי קדם.

הא' בן־חיים: הוועדה ביטלה את דעתה והציעה מונח אחר.

הא' מלצר: האם חזרה הוועדה בה?

הא' איתן: כן.

הא' ברוידא: אם משקל סָפֵךְ הוא צורה מובהקת לבעל מקצוע, העושה סוכות, אולי יש צורך בשינוי אות, כדי לתת למלה פחות צורת אדם העושה סוכות, ויותר צורת ציפור.

הא' איתן: יש נָקַר, יש שמות רבים של ציפורים על משקל זה.

הא' ברוידא: אולי אפשר לומר – סָפֵת על דרך קָאָת, דוֹכִיפֵת?

הא' דותן: סָפֵךְ אינו טוב מסיבה נוספת. הוא יוצר אסוציאציה של סָפֵךְ. השם סָפֵךְ נשמע כמי שמוסיף סָפֵךְ. ההצעה "אפריוני" היא ציורית ונראית בעיניי.

הא' שירמן: אני מציע – סָפֵאי.

הא' בן־שמאי: אני מציע סָפֵי על משקל תָפֵי.

הא' ברוידא: אני מציע סָפֵת.

הא' איתן: סָפֵי הייתה ההצעה השנייה של הוועדה. אולם בוועד המינוח נאמר, שזה שם עם בתנ"ך, ומשום כך אין לקבלו כאן.

הא' שלי: הרוב בוועד המינוח לא ידע בתחילה מדוע "סופי", מה פירושו ולמה הכוונה? לא עלה כלל על הדעת, שזה קשור לסופה. אך אם קוראים שם לדבר, ראוי לתת לאדם השומע את השם איזשהו חוט אסוציאטיבי למשהו. לא ידענו, לאן עלינו לשייך את השם "סופי", ומשום כך נשמע מוזר. כאשר נודע לנו שזה עניין של סוכה, שציפור זה נוהג לסוכך לעצמו, אמרנו: ניתן לציפור את שמו או תיאורו של הרגיל לעשות פעולה זו – סָפֵךְ.

הא' דותן: הצעות חדשות צריכות לבוא בפני הוועדה. אנו יכולים להצביע על שתי ההצעות המובאות לפנינו.

הא' שלי: כלום בתוספת יו"ד בלבד לשם עצם הוא נעשה שמו של עושהו? אתם רוצים לקרוא לציפור "אפריוני", מפני שהוא עושה לו אפריין? לפחות צריך לומר "אפריונאי". מכל הטעמים האלה אמרנו מוטב לגזור את התואר מן הפועל "סכך".

הא' בן־חיים: הובאה לפנינו בעיה, שלא נפתור אותה על ידי הצבעה על שתי מלים. הועלו בישיבה זו מספר הצעות, ואני מבקש להעביר אותן לוועד המינוח. ההצעות שנשמעו הן: סָפֵךְ, סָפֵת, סָפֵאי, סָפֵי (על משקל תָפֵי). הואיל והעניין לא הוכרע, רשאי כל אחד מהחברים להציע הצעות במשך מועד של שניים־שלושה שבועות. בשלב זה אנו יכולים לאשר את המילון בלי המונח הזה.

רשימת המונחים בזואולוגיה – חוץ מן המונח סָפֵךְ – אושרה.

הא' מייזלש: אילו הצבענו עכשיו על ההצעות שהובאו לפנינו, היינו מאשרים אחד משני השמות ומסיימים את הפרשה.

הא' בן־חיים: הצבעה עכשיו לא תהיה צודקת לגבי החברים שהציעו הצעות נוספות. אני